

NASIL BİR TÜRKİYE İSTİYORUZ?

NASIL BİR TÜRKİYE İSTİYORUZ?

Arayış Toplantıları

TÜSES TÜRKİYE SOSYAL EKONOMİK ve SİYASAL ARAŞTIRMALAR VAKFI
Ocak 2018 / Yayın No: 2018 - 1

Nasıl Bir Türkiye İstiyoruz?

Türkiye'nin son 6-7 yıldır içine yeniden yuvarlandığı otoriter yönetim anlayışı; 15 Temmuz darbe girişimi ve 16 Nisan Anayasa Referandumunu sonrası TBMM'ni devre dışı bırakan uygulamalarla 12 Eylül'ü hatırlatan, hukuk açısından zaman zaman onu da aşan bir boyut kazandı.

Buraya nasıl gelindiği, kimin nerede, ne kadar hata yaptığı, hangi kritik aşamalarda atılması gereken adımların atılmadığı; bütün bunlar tartışılması gereken ve tartışageldiğimiz sorular.

Bu soruları sosyal demokrat, sosyalist, liberal, milliyetçi ve müteedeyin kesimden kanaat önderlerinin katıldığı "Arayış Toplantıları" ile gündeme taşıdık. Tartışmaya katılanlar Türkiye siyasetinin tıkanmışlığını aşmak ve Türkiye'nin normalleşmesi için ne yapmamız, nasıl yapmamız gerektiği sorularına cevap bulmaya çalıştı. 16 Nisan Referandumu'ndan başlayarak 2019'da Türkiye'nin belki de geri döndürülmesi zor bir şekilde demokrasiden uzaklaşmasının önüne nasıl geçilebileceğini konuştular.

Bu toplantılarda son derece çarpıcı tahliller, siyasi faaliyet yürütenlerin önünü açabilecek öneriler üretildi. Bütün bu hasılanın ses kayıtlarında kalmamasını istedik. Özgür, barışçı, hukuk devletine saygılı bir Türkiye isteyenlerin yararlanabilmeleri amacıyla toplantı notlarını redakte edip sadeleştirerek elinizdeki kitapçık haline getirdik.

Her toplantının notlarının başında o toplantının katılımcılarının isimleri yer alıyor. Ancak, isimden çok fikre odaklanılmasını tercih ettiğimiz için görüşleri isimsiz olarak yayımladık.

Tüm toplumsal kesimlerin barış içinde bir arada yaşayabilecekleri demokratik bir Türkiye umuduyla...

TÜSES Yönetim Kurulu

REFERANDUM SONRASI / NASIL BİR TÜRKİYE

ARAYIŞ TOPLANTISI - 1

Gündem:

Türkiye'nin normalleşmesi ve siyaset yapma alanının demokratikleşmesi

16 Mayıs Salı 2017 - Taksim Point Hotel / İstanbul

KATILIMCILAR:

Aykurt Nuhuğlu	(Kadıköy Belediye Başkanı)
Bekir Ağırđır	(Konda Genel Md.)
Bilgehan Baykal	(Tüses YK.Üyesi)
Burhan Şenatalar	(Tüses Eski Başkanı)
Bülent Kaya	(SP GİK Üyesi)
Celal Korkut Yıldırım	(Tüses Başkanı)
Evren Balta	(Akademisyen)
Gazi Zorer	(Tüses YK. Üyesi)
Güler Gültekin	(Tüses YK. Üyesi)
Levent Gültekin	(Yazar)
Mehmet Bekaroğlu	(CHPMilletvekili)
Meral Danış Beştaş	(HDP Milletvekili)
Muammer Keskin	(Tüses Genel Sekreteri)
Murat Somer	(Akademisyen)
Nesrin Nas	(Sivil Toplum Aktivisti)
Nilgün Özşahin	(Tüses YK. Üyesi)
Nurten Ertuğrul	(Sivil Toplum Aktivisti)
Oğuz Kaan Salıcı	(CHP Milletvekili)
Ömer Faruk Gergerlioğlu	(Sivil Toplum Aktivisti)
Sevil Becan	(SODEV YK.Üyesi)
Süleyman Çelebi	(DİSK eski Başkanı)
Tarhan Erdem	(Gazeteci)
Tatyos Bebek	(Sivil Toplum Aktivisti)
Yüksel Taşkın	(Tüses YK. Üyesi)

• İsimler alfabetik sıraya göre yazılmıştır.

ARAYIŞ TOPLANTISI RAPORU

16/05/2017 tarihinde TÜSES'in organize ettiği 'Arayış Toplantısı'nda katılımcılar Türkiye'nin referandumdan sonraki mevcut durumunu aşağıdaki ifadelerle özetlediler:

Türkiye'de 16 Nisan Referandumunu sonucunda %51'e %49 şeklinde bir oran ortaya çıkmıştır. Ancak bu sayede birbirlerine bugüne kadar hep düşman edilmiş, ötekileştirilmiş, kamplaştırılmış insanların yan yana gelebilecekleri ispatlanmıştır. Sandıktan çıkan hayır tercihi, bir nevi Gezi ruhunun bir tezahürüdür. Gezi'de kriminalize edilmeye çalışılan kitle, 16 Nisan sürecinde daha dikkatli ve tedbirli bir duruş sergilemiş ve alanını genişletmiştir. 16 Nisan'da gösterilen demokrasi sınavındaki başarı önemli bir fırsattır. Bu sayede sosyal medyanın iktidarın yanlısı medyayı alt edebileceği görülmüştür. Artık sosyal medyanın özgürleştirdiği insanların, güç odaklarının oluşturduğu algı alanından çıktığı görülmektedir. Diğer bir fırsat ise, Türkiye'nin 2019 seçimleri sürecinden başlamak üzere yeni bir anayasa yapmayı gündemine taşıyacak olmasıdır.

Türkiye şu an popülist bir yapı içindedir. Temsili demokrasi büyük ölçüde sandıkçılığa indirgenmiş durumdadır. Dolayısıyla çoğulculuğun olmadığı görülmektedir. Toplumsal ilişkilere bakıldığında, yaşam koşullarındaki bağımlılık ilişkilerinin zamanla zayıflıkları ürettiği gözlemlenmektedir. Zayıf toplumlarda, insanlar bir şekilde güce göre şekillenirler. Thomas Moore, Ütopya adlı kitabında krallıkların güçlü olduğu yerde, insanların nasıl zayıf kaldığını dile getirir. Türkiye toplumunu da buna benzetmek mümkündür. Hakkında tüm bu konuşulanlar çürüten veya aşırı derecede bozulan bir toplumun nitelikleridir.

Mevcut rejim kendisi gibi düşünmeyen herkesi düşman ilan etmiştir. Böylesi bir anlayış toplumun her zerresine işlemiş ve bir kamplaşma ortaya çıkmıştır. Bu rejim bütün hakları, hukuku, anayasayı ihlal eden, hiçbir şeyi tanımayan, tamamen tek kişinin güdümüne verilmiş bir rejimdir. Ne yazık ki bu rejimin kapısı evet oylarıyla açılmış durumdadır. Ancak yine de AKP ve MHP ittifakının referandumdaki oy oranı 1 Kasım seçimlerinin oy oranıyla karşılaştırıldığında ciddi bir azalmanın olduğu görülmektedir.

Demokrasi bitmemiş bir projedir. Toplumsal ihtiyaçlara göre yeniden tanımlanır. Tarih sona ermeyeceğine göre, demokrasinin yenilenme ve gelişme süreci sona ermeyecektir. Bugün Türkiye’de bazı taleplerde ortaklaşabilmenin zemini vardır. Mevcut hükümet tarafından, devletin liyakat temelinde her kesime açılmasının sözü verilmiş ancak bu söz tutulmamıştır. Çok ciddi ahlak-sızlık sıkıntısı vardır. Buna karşın Hayır cephesi heterojen yapısıyla Türkiye’yi daha çok yansıtmaktadır.

Değerler ittifakı üzerinden gidecek bir oluşumun kısa vadede mümkün ya da kolay olmayacağını teslim etmek gerekir. Bu daha uzun vadede, birçok baş-ka kesimin de tartışarak, katkı sunarak yapması gereken bir şeydir. Hayır’ın kampanya süreci Gezi protestolarıyla birebir örtüşmemektedir ancak çok ben-zer tarafları vardır. Gezi’de bazı siyasi partilerin yönetimi başka bir şey söyler-ken tabanı başka bir şey yapmıştır. Ya da bazı siyasi partiler doğrudan dahil olmayı, bazıları ise beraber görünmemeyi tercih etmiştir. Hayır’da da buna benzer şeyler yaşanmıştır.

Ülkede huzur ve refah içinde yaşamak isteyen %49’luk kesim Hayır terci-hiyle bir araya gelmiştir. Bu açıdan başarılı bir sonuç alınmıştır. Bu işe 13 ay önce başlanırken, kimsenin olmayacağı, çok yalnız kalınacağı düşünülmüş-tür. Sonrasında ise çok benzer gruplar ortaya çıkmış ve çok memnuniyet ve-rici gözlemler olmuştur. Ancak sonunda, şaibeli bir sonuç olsa da bir yenilgi vardır. Türkiye’de rejim değişmiştir. Bu rejim değişikliğinin tescili de 2019 yılındaki seçimlerde olacaktır. Dolayısıyla o seçimlere, sivil toplum olarak bir satranç titizliğiyle hazırlanılması gerekmektedir. 2,5 yıl çok uzun bir zaman değildir. Siyasi partiler dışında tek tek bakıldığında örgütler çok zayıftır. Mali imkanlar yetersizdir ve yapılacak çok iş vardır. Hayır cephesinin referandum sonucunda yeise kapılması doğru değildir. Buna gerek yoktur çünkü mevcut düzlem demokrasi düzlemi değildir. Evet ya da Hayır diyen çoğu kişi demok-rasiden hareket etmemiştir. Mesele zaten demokrasi bilincinin eksikliğidir.

Referandumun OHAL ortamında yapılması ve baskılar nedeniyle bu sonuç kabul edilemez. İstanbul’da bile bazı okullarda oy sayımında şaibe olmuşken, özellikle Kürt bölgesindeki sayımların nasıl olduğu tahmin edilebilir. Sonuç-ta referandum kaybedilmiş, Türkiye bir değişiklik karşılıklı karşıya kalmıştır. Bu sonuçların gayrimeşru olduğu söylenerek, bir yandan yenilginin farkında olup; diğer yandan bundan sonra oyunun nasıl kurulacağını konuşulması gerekmektedir. Bu popülist yarılma, bir tarafta aslında temelde kurumları ve hukuku referans almak isteyen ve bunun etrafında buluşan, içerisinde çeşitli kimliklerin olduğu -sekülerler, muhafazakarlar, Kürtler, milliyetçiler- bir grup ve lider arasındaki bir yarılımdır. Diğer bir deyişle bu, kurumsallık ve huku-ku arzularıyla, lideri temelde referans alanlar arasındaki bir yarılımdır. Çünkü, otoriterinin kaynağı hukuk değil; karizmatik bir otoriteye dönüşen, istediğini yapan keyfi bir liderdir.

Dokunulmazlıklar, istediğimi yaparım anlayışı ile vicdani olmayacak şekilde kaldırılmış ve sonuçta bu noktaya gelinmiştir. Şu anda hukukun siyallaştığı, yani haksızın haklı gösterildiği, faşizan bir döneme gelinmiştir. Ancak 16 Nisan kimlikler, inanç, yaşam tarzı konularında Türkiye'nin siyaset sosyolojisinin ezberini ciddi bir şekilde bozmuştur. Bu bir fırsat ve imkandır. Diğer yandan, referandumdan sonra, sadece anayasa, yasalar kaybedilmemiş; siyasetin alanı da tamamen kapatılmıştır. Şu anda bütünüyle, KHK'larla yönetilen, belirsizliğin hakim olduğu bir ortam vardır. Yavaş yavaş sivil toplum alanının da kapatılması muhtemeldir.

Katılımcılar Türkiye'de referandumdan sonraki süreçte ne yapılması gerektiği konusunda şu görüşlerde ortaklaştilar:

Sandıktaki Hayır birlikteliğinin dönüşeceği oluşumun yapısı: Parti ya da cephe değil, çok farklı kesimlerden beslenecek bir oluşum olmalıdır

Hayır Partisi gibi bir şey olmamalıdır. Sadece 16 Nisan'ı değil, 16 Nisan öncesini de konuşmak lazımdır. 7 Haziran'ı, 1 Kasım'ı, 15 Temmuz'u, 15 Temmuz'dan sonraki süreci, Türkiye'de siyasetinde neler oldu, kim ne dedi, ne yaptı, konuşulmalıdır. Ancak süreç bir bütün olarak değerlendirilmezse bazı konularda eksiklik yaşanır ve sağlıklı bir analiz yapmak mümkün olmaz. Henüz kurumsal anlamda bir Hayır Birlikteliği yoktur. Hayır Birlikteliği olmadığına göre, hayır diyenleri bir arada tutabilmek ya da bunu daha güçlü bir sinerjiye dönüştürebilmek adına yapılacaklar üzerinde çok güçlü tartışmalara ihtiyaç vardır. Bu sürecin itici gücü hayır tercihidir. %49 bir kamplaşma haline getirilmeden, yeni bir kutuplaşma yaratılmadan; oradaki birlikteliği, beraberliği sürdüreceği dili sürekli üretmekte fayda vardır. Siyasi aktörler birbirlerini ziyaret ederek, birbirlerine karşı olumlu yaklaşarak olumlu bir davranışta bulunmaktadırlar. Bu çeşitliliği sürdürmek adına, bu olumlu tavrın topluma yansıtılmasında çok büyük bir yarar olacaktır.

Hayır bileşenleri, hayır cephesi gibi isimlendirmeler tedavülden kalkmalıdır. Örneğin, Adalet ve Vicdan, Demokratik Gelecek, Toplumsal Uzlaşma gibi temalar etrafında yan yana gelinebilir. Hayır kelimesini artık bırakmak gerekmektedir. Hayırcılar ve Evetçiler diye bir tuzağa düşülürse, eleştirilen kutuplaşma ve kimlikler üzerinden siyaset devam ettirilmiş olur. Hayır'ın güçlü tarafı, -üzerine çalışılmazsa da zayıf tarafı-, herkesin kendisine göre bir hayır gerekçesi olması ve gerekçelerin birbiriyle birebir örtüşmemesiydi. Bu güçlü bir taraf yaratmıştır. Ancak mesele ne kadar detaylandırılırsa, o kadar çok ayrışmanın olacağı bir durum ortaya çıkabilir. Dolayısıyla partileri ya da partilerin iç mekanizmalarındaki yöntemlerini eleştirmeden, bu mekanizmayı bozmadan, partilerin de üzerine çıkacak bir süreç yürütmek lazımdır. Partilerin üzerine çıkılmazsa oluşum kuru kuruya partilerin ittifakından öteye

gitmeyebilir ve ister istemez pazarlıklar olabilir. Partilerin de üzerine çıkacak bir şey yapmak için, partili olmayan, partiye oy veren ama parti şuraya oy ver dediğinde oy vermek zorunda hissetmeyen kesimleri, sosyal medya üzerinden kampanya yaparak bir arada tutmak gerekmektedir.

Gezi'de olduğu gibi bir durum Hayır'da da gözlemlenmiştir: partiler ne kadar geri çekilirlerse toplumsal talep o kadar öne çıkmıştır. Dolayısıyla gelecek süreçte partilerin önce bir adım geriye çekilmeye ikna edilmesi gerekmektedir. Bir parti öne atılıp da diğerlerini kucaklayacak tavır içine girdiğinde, bu, diğer partileri de rakip oldukları için ya da aynı tabana hitap ettikleri için pozisyon almaya sevk edebilir. Siyasi partilerin liderlerinin, örgütlerinin, biraz daha geride durması gerekmektedir ki arkadan gelecek toplumsal talebin önü açılabilsin ve birçok kesimin aynı anda içinde kendi gerekçeleriyle var olabileceği bir başkanlık kampanyasına dönüşümsün. Tabii ki partilerin genel başkanları, milletvekilleri ve kendi iç mekanizmaları olacak çünkü onların da bir taşıyıcılığı vardır. O taşıyıcılığı reddetmek mümkün değildir ancak böyle bir dengeyi kurmaya ihtiyaç vardır.

Hayır'ın bir liderinin olmaması güçlü taraflarından biri olmuştur. Şimdi önümüzde bir yerel seçim süreci vardır. Yerel seçim sürecinde yapılacak her şey, başkanlık seçiminde yapılacak işlerin laboratuvarı olacaktır. Bu işi o zamana kadar aşama aşama götürmek ve siyasi partilerin de doğrudan içinde olduğu, görüşlerini ifade edebildiği bir mekanizmayla yürütebilmek ve bunun ilerletilebilir bir şeye dönüşmesi lazımdır. Ancak yine de başını çeken, liderliği olan bir yapı olmadığı sürece, Türkiye'de bu tür platformlar kolay kolay yaşayamamaktadır. Sonuçta siyasi bir adım atma ihtiyacının doğacağı gün gelecek ve o gün geldiğinde herkesin saygı duyduğu, herkesin kendi iradesini rahatlıkla orada görebildiği ya da teslim edebildiği bir yapıya ihtiyaç duyulacaktır.

Siyasette pozitif dilin kullanılması, farklı kesimlere erişilmesi

Pozitif bir dil geliştirerek, topluma bunu göstermek gerekmektedir. Siyasi partilerin, sivil toplumun, kısaca herkesin pozitif bir dille ilerlemesinde çok büyük bir yarar vardır. Farklı kesimler iletişim kurmaya ve konuşmaya yeni yeni başlamıştır. O nedenle, yeni başlanılan bu iletişimi bundan sonra daha da geliştirerek devam ettirmek gerekmektedir. Sivil toplumdaki bu iletişimi geliştirecek, bunu anlamlı bir alana kanalize edecek, değerleri ortaklaştıracak, bir iletişim biçim ve eylemliliğini bulabilmek gerekir. Hayır bileşenleri içerisinde olması gereken kesimler vardır. Bu kesimler çağırılarak, platform geniş ve sürekli hale getirilebilir. Kutuplaşma karşıtı siyaset nasıl üretilir, bu tartışılmalıdır. Ortak geçişkenlik alanlarını kültür, sanat, sivil toplum yoluyla da üretebilecek bir şeyler yapmak gerekmektedir. Sürekli olumsuzlaştırma, ortamı germe, karşıtlıkları çoğaltma yerine, diyalogu ve müzakereyi öne çıkaran yani mevcut oynanan oyunun dışında, alternatif bir oyun sahası inşa etmek gerek-

mektedir. AKP karşıtlığı yapmadan, AKP içerisindeki insanları da, bu sürecin bir parçası olarak değerlendirmekte fayda vardır.

Referandum sürecinin en temel eksikliği Kürtlerin yok sayılması olmuştur. Kürtleri ve muhafazakar kesimi öbür cepheye iten davranışlardan kaçınılmalıdır. Demokratik bir tutum geliştirilmediği sürece, muhalefetle kedi fare gibi oynanır. Birçok Kürt hapisteyken, o tarafı görmemek mümkün değildir. Kendine demokrat diyen insanlar, muhakkak ki maksimalist taleplerle yanyana gelmek zorunda değildir ancak en azından bu mesele yokmuş gibi davranmamak gerekir. Bu konularda temkinliliği aşmak, daha cesur olmak ve meseleleri tartışabilmek lazımdır. Anadolu'da insanlarla konuşulup, forumlar düzenlenip, sunumlar yapılmış olsaydı ciddi bir fark yaratılabilirdi. Şimdi telaşsızca bunu gerçekleştirme şansı vardır. Seçimlerin araçsallığından sıyrılarak, 2019'a kadar, Anadolu'yu gezmek ve özellikle evet oyununun yüksek çıktığı illere giderek fark yaratılabilir. Konuşulduğunda, temas kurulduğunda anlaşılmayacak bir şey yoktur. Hayat tarzı meseleleri kurcalanmadığı takdirde insanlarla iletişim kurulabilmektedir. Bu sebeple iletişimi doğru kurup, bu konuda kanallar açmak gerekir. Ulaşılmayan yerlere giderek, buradaki medya imkanlarının nasıl iyileştirilebileceği konusunda kafa yormak gerekmektedir. Bunu, karşıtlık üzerinden yani Tayyip Erdoğan'a veya başka bir şahsa karşı siyaset anlayışı ile değil; nasıl bir toplum, siyaset tarzı, ya da farklılıkların bir arada yaşayacağı toplum öngörülebilir sorusu üzerinden yürütmek doğru olacaktır. Karşıtlık üzerinden bir söylemin sürece zarar vereceği muhtemeldir.

Ortak değerler, hedefler, herkese adalet, özgürlük ve çoğulculuk

%49'u değerlendirirken iki şey önemlidir: adalet isteyen ve artık böyle yönetilmek istemeyen kitleler hayır diyerek ortak paydada buluşmuştur. Bu sebeple ortak değerleri sağlamlaştırmak gerekmektedir. Sivil toplum olarak öncelikle adaletin ve vicdanın sözcüsü olunmalıdır. Yasaların uygulanması, adil olunması, vicdanın harekete geçmesi talep edilmelidir. Sivil toplum girişimlerinin, 2019 ilüzyonundan kurtulup adaletin ve vicdanın sesi olmayı önceleyerek yol almaları, değerlerini de onun etrafında oluşturmaları gerekmektedir. Türkiye ölçeğinde etkili olmak isteyen bir sivil toplum örgütü, Erdoğan'la da iletişim kurmak durumundadır. Bir sivil toplum örgütü, bir sivil toplum konfederasyonu Türkiye ölçeğinde, eylemini siyasi partilere delege etmemeli, siyasetin yedek lastiği olmamalıdır. Kendi gücünü korumalı ve geliştirmelidir. Bağımsız olmayan bir sivil toplum oluşumunun, ülkedeki genel siyaseti etkileyemeyeceği aşıkardır. Ülkedeki genel siyaseti etkileyebilmesi için esas olarak denetleme ve monitoring görevi yapmalıdır. Bunun için de halk tarafından bilinen bir iktidar hedefinin olmaması gerekir. Ana dilde eğitimi şimdi gündeme getirmemek, daha sonra gündeme getirmek bir siyasi davranıştır ama insani olarak bakıldığı zaman anadilde eğitimin bugünü, yarını, ertesi günü olmaz. Bir sivil toplum kuruluşuyla, bir siyasi oluşum arasındaki temel farklılardan birisi de budur.

Özgürlükleri herkes için savunmak lazımdır. Baş örtüsü mağduru olan bir kişiyi, baş örtüsünden mağdur olan kitlenin savunması, ya da Kürt halklarıyla ilgili bir ihlale Kürtlerin tepki göstermesi değil, toplumun her kesiminden bu mağduriyetlere itiraz edilmesi anlamlıdır. Bunun için önce toplumsal altyapı oluşturulmalıdır. Temel noktalardan bir tanesi samimiyettir. Buna ek olarak, farklılıkları kabul etmek, farklı renklerle bir arada bulunmayı stratejik veya dönemsel bir şey olarak görmemek lazımdır. Bunu zihniyet haline getirmek gerekir. Farklı düşüncede olan insanların birbirine tahammül etmesine dair toplumsal bir bilinç uyandırmak gerekmektedir.

Devletin herkes için devlet olduğu ortak değer haline getirilmelidir. Çoğulculuk ilkesi ortak değer haline getirilebilirse, o zaman kamplaşmanın önüne büyük ölçüde geçilir. Partileri dışlamak mümkün olmadığı gibi Türkiye'nin realitesine de aykırıdır. Ancak sadece partilerin egemen olduğu bir iş yapılırsa da %49'a bile erişilemeyebilir. Dolayısıyla ortak hedeflere ihtiyaç vardır. Ortak değerler zaman alabilir ama ortak hedefler büyük zaman almaz. Örneğin, parlamenter demokrasinin güçlendirildiği yeni bir anayasa ortaya konur, bunun genel çerçevesi çizilir ve bütün o kesimler onun etrafında bir araya gelebilir. Seçim barajı meselesi başka bir ortak hedef olarak belirlenebilir. Ayrımcılığa karşı durulacaksa; hem dine, hem dile, hem kimliğe, hem cinsiyete yönelik ayrımcılığa karşı olunmalıdır. Ortak hattı bulabilmek için ayrışma noktalarının değil, buluşma noktalarının öne çıkarıldığı bir konsept yaratılmalıdır. Sivil toplum örgütününün temel şiarı değerler konusunda birlik olursa, bugünden yarına değişmeyen ve esas olarak o değerler çerçevesinde geniş bir kitleyi kucaklayabilmesi mümkün olur.

OHAL'in, %10 barajının kaldırılması ve yeni demokratik Anayasanın oluşturulması

Türkiye'de % 10 baraj sistemi sebebiyle parlamentoda temsil adaleti yoktur. Seçim barajının kaldırılması konusunda ortak hareket edilmelidir. Ortak paydalardan bir tanesi de OHAL'e karşı çıkmak olmalıdır. OHAL savunulacak bir şey değildir ve bunun süratle Türkiye siyasi hayatından çıkarılması gerekmektedir. Diğer bir öncelikli mesele yeni, demokratik bir anayasayı tartışmaya açmaktır. Bu anayasa tartışmasını asgari müşterekleri arttırmak için zorlamak gerekmektedir. Lider kim olursa olsun, insan odaklı bir anayasa ortaya çıkarılmalıdır. Kürt'ü Kürt, Ermeni'yi Ermeni, Müslüman'ı Müslüman olarak görmeyen, diğer bir deyişle vatandaşları yalnızca insan olma vasfıyla değerlendiren bir anayasa oluşturulmalıdır. Diğer yandan bu anayasanın herkesi cendereye sokan tekçi anlayışa da karşı olması lazımdır. Oluşturulacak yeni anayasa kişilerin kimliklerini özgürce yaşayabilmelerini de güvence altına almalıdır. Bugün bütün partilerin programında yeni bir anayasa talebi vardır. Yeni anayasa ve anayasa değişiklikleri konusunda sivil toplum örgütlerinin

de ciddi bir emeği olmuştur. Bunlar hepsi ayrı ayrı birer değerdir ve hepsinin toplanıp koordine edilmesinde büyük yarar vardır. Ortak ilkelerde, demokratik ilkeler çerçevesinde bütün bu çalışmalar gözden geçirilip, Anayasa-Der gibi organizasyonlar kurulabilir.

Sorunlara karşı somut öneriler getirilmesi gerektiği

%49 çok büyük bir başarıdır. Ancak şu ya da bu şekilde referandumdan evet çıkmıştır. Şu an başkanın kim olacağı ve bundan sonra ne olacağı belli değildir. Aslında tüm olaya somut bakmakta fayda vardır. Önümüzde yerel seçimler, cumhurbaşkanlığı seçimi, milletvekili genel seçimleri vardır. Bunların hepsi birbirini belirleyecektir. Siyasi, ekonomik program önerilmelidir. Eğer topluma bu öneriler yapılmazsa, sorunlarla ilgili somut adımlar gösterilemezse insanlar doğal olarak hak, adalet gibi kavramları aramadan güç neredeyse oraya yönelirler. İnsanlara umut vaat edilebilirse, bir şekilde rasyonel ve menfaatlerine göre davranacak, buna göre tercihte bulunacaklardır. Bu sebeple tercih alanlarını genişletmek gerekmektedir.

AKP seçmenin iyi anlaşılması, demokrasinin her kesime gerektiğinin anlatılması

%51 içinde %10-12'ye ulaşan oranda gönülsüz evet diyen bir kesim vardır. Asıl mesele, demokrasinin, hukukun ve kurumların bu insanların sosyal ve ekonomik refahlarını, güven duygularını nasıl sağlayacağıdır. Demokrasinin, hukukun üstünlüğünün, insan yaşamının özellikle yoksulların, muhafazakar lümpenlerin kendi yaşamlarında nasıl bir fark yaratacağının somut olarak gösterilmesi gerekir. Bu kesimler bu güveni hissetmemektedirler. Asıl problem budur. Demokrasinin önemli olmadığı, mühim olan meselenin yoksulun, lümpenin ekmeği ya da parti ilçe teşkilatlarına penetre olabilmek şeklindeki bakış açısı değişmelidir. Bunun iletişim modelinin nasıl kurulabileceği tartışılmalıdır.

%51'lik kesimin hepsi salt Erdoğan sevgisine oy vermiş bir kitle değildir. Bu kitle içinde de Türkiye'nin büyük bir ülke olmasını, terörü sona erdirmesinin gerekliliğini, ekonomik sıkıntıların bitmesini isteyen bir kitle vardır. %51'i iyi tahlil edip, o %51'i anlamaya çalışarak bu cephedeki paydayı daha da arttırmak gerekmektedir. İktidar partisinin konsolide edeceği kitle, ya yaşam tarzlarına karşılaçağı endişesiyle, ya temel hak ve hürriyetlerle ilgili kazanımlarını kaybetme korkusuyla, ya bireysel ekonomik kaygılarla ya da makro ölçekteki ekonomik kaygılarla iktidarı desteklemek zorunda hissetmektedir. Dolayısıyla bu kitleye de güven aşılacak söylemler mutlaka geliştirilmelidir. Neden Orta Anadolu'daki bir insan zerre faydasını görmediği 3. köprüyle, ya da hiç almadığı istihdam nedeniyle AKP'ye oy vermektedir? Bunu anlamlandırabilmek lazımdır.

Referandum sonuçlarının meşru olmadığı sürekli dile getirilmesi

16 Nisan referandum sonuçlarının gayrimeşru olduğu ve bu sonuçların tanınmadığına dair hafıza sürdürülmelidir. Bu anayasa değişikliğinin temelde sorunlu bir değişiklik olduğu, aslında iddia ettiği desteği almamış olduğu her daim söylenmelidir. Ama bu yine de 16 Nisan referandumunun %51'e %49 şeklinde bir oranla kaybedildiğinin kabul edilmemesi anlamına gelmemelidir. Referandum sonuçlarının mer'i fakat meşru olmadığı gerçeğinin canlı tutulması gerekmektedir. Şu anda muhalefetin en önemli hatası, referandum sonucunu kabul etmiş gibi görünmektir. Aslında bu sonuç asla kabul edilemez. Kurumsal olarak tümüyle hukuk dışı bir kararla karşı karşıya kalınmıştır ve bu meşru değildir. Dolayısıyla demokratik tepki anlamında direnme hakkı ortaya çıkmıştır. Bu gerçeği bir kenarda tutup, her fırsatta dile getirmeli, ancak bu noktada takılı kalmadan siyaset yapmaya ve çözüm bulmaya devam edilmelidir.

Başkanlık seçimi ve başkan adayının belirlenmesi

Birincil öncelik iki türlü bir seçim olmasını sağlamaktır. Çünkü tek türlü bir seçimde çok büyük ihtimalle tek aday kaybedecektir. %49 Erdoğan'a karşı bir aday çıkararak, "bu da bizim tek adam adayımız" diye lanse eder, hele ilk turda bu ortak aday çıkarılırsa; bu, peşinen sadece yenilgiyi kabul etmek değil, her şeyiyle Erdoğan'ın yapmak istediklerini meşrulaştırmak anlamına da gelecektir. 2019'daki seçimlere yönelik, bu topluluk ve farklı kurum ve kuruluşlar, "demokratik bir Türkiye'yi kim oluşturacaksa oyumuz onadır" çağrısını yapabilmelidir. Belki soldan ama muhafazakar değerlere saygılı, belki muhafazakar ama demokratik ilkelere, kavramlara saygılı birisi aday gösterilebilir. Tek bir başkan adaylığı olmasından ziyade Hayır içindeki farklı gruplar kendi liderlerini ortaya çıkarabilirler. Muhakkak şimdiden tek aday göstermek şart değildir.

Herkesin güvenliği, özgürlüğü, demokratik siyaset zemini için, diğer bir deyişle herkes için ortak olan haklar üzerinden bir söylem geliştirilmesi gerekmektedir. Elbette bundan sonra herkes için uygun bir aday tespit edilecektir. Ancak hiçbir şekilde birinci turda bir aday çıkarıp, Erdoğan karşıtlığı üzerinden yola çıkarak Saadet Partisi'nin oylarını, muhafazakar Kürtlerin oylarını Erdoğan'a verdirmenin bir anlamı yoktur.

Eğer daha önceki yetkileri olan bir cumhurbaşkanı adaylığı için olmuş olsaydı siyaset dışından bir aday mümkün olabilirdi ama bugün cumhurbaşkanı olacak adayın icrai yetkileri olan, ülkenin temel meseleleriyle ilgili aktif bir politika takip etmesi gereken bir kişi olması gerekmektedir. Dolayısıyla siyaset dışı, partiler üstü, herkese sıcak mesajlar veren bir isimle sonuç alınması mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla adayın tam da siyasetin içerisinde

olan, bir değil belki bir kadro hareketi olarak ortak bir platformla çıkarılabilmesi mümkündür.

Demokrasi ve hukuk devleti talebi

Toplumun, demokrasi, sosyal devlet ve liyakat konularında ciddi sorunları vardır. Liyakatı olmayan insanlar ne çıkarılmamalıdır. Devletin yönetimi liyakat temeli üzerine oturtulmalıdır ve bu ortak bir ilke haline getirilmelidir. Devletin hizmetleri daima Őeffaflık zerine kurulmalıdır. EŞit ve adil hizmet götürme anlayışı ne ıkarılmadıdır. Türkiye'nin önemli kırılma noktalarından bir tanesi, dokunulmazlıkların kaldırıldığı gündür. İfadenin ve düŐüncenin önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır. Bu ilkeler, siyasi partiler içerisinde, devlet yönetiminde ve toplumun her kesiminde geçerli olmalıdır. DüŐüncesinden dolayı hala insanlar ierideyse, o ülkede demokrasiden bahsetmek mümkün değildir. Bugün milletvekilleri, belediye başkanları içeridedir ve buna açıkça tavır konulması gerekmektedir. Kuvvetler birliğinin reddedilmesi ve tek adam yönetimlerine hem siyasi partilerde hem de devlet yönetimlerinde karşı çıkılması ortak payda olmalıdır.

Kimlikler üzerinden bir politikayla bir yere varılamayacaktır. Bu gerilimi biraz düŐürüp, herkese yönelik bir demokrasi bilinci çalışması ve çağırısı yapmaktan başka bir are yoktur. Demokrasi talebinin kuvvetli bir Şekilde arttırılarak dile getirilmesi, direnme hakkının kullanılması gerekmektedir. Kurumsallık ve hukuk etrafında örgütlenilmesi ve buna iliŐkin bir asgari müşterek oluşturulması, en azından Türkiye'nin keyfi otoriteyle değil hukukla yönetilmesine dair bir sözün olması lazımdır. Demokrasi denilen Şey mazlumun keyfi otoriteden korunma hakkıdır. 7 Haziran sonrasında Türkiye çok ciddi hak ihlalleriyle karşı karşıya kalmıştır ve bu hak ihlallerinin nasıl tazmin edileceğine dair de bir programının olması lazımdır. NormalleŐme bu son iki yıldaki ihlallerle yüzleŐmeden, bunlara dair bir Şey söylemeden mümkün olamayacaktır. 150 bin kadar kişi KHK'yla iÇinden atılmıŐ durumda, hapishaneler dolu, insanlar çocuklarını kaybetmiŐlerdir. Buna dair kurumsal bir refleksin olması lazımdır.

Bazı katılımcılar şu konulara dikkat çektiler:

Ortak hedeflere ulaşmak kolay, ortak değerlerde birleşmek ise zordur

%49'un birçok konuda anlaşılıp, ortak hareket etmesi hem gerçekçi, hem de mümkün değildir. Dolayısıyla ortak hareket edilecek konuları asgaride tutmak lazımdır. Bu asgari ortaklıklarda birleşme şansı çok daha fazladır. Bir ittifak ahlaki geliştirmek gerekmektedir. Bunun da yolu kolaydan başlayıp zora doğru gitmektir. Örneğin, anadilde eğitim şart olarak masaya koyulduğu zaman, nasıl ki "bu olmasın" demek doğru değilse, "bugün hemen olsun" diye şart koşmak da ittifakı öteleyebilir. Dolayısıyla ortaklaşılacak sorunları ön plana almak süreci hızlandırabilir. 16 Nisan kimseyi yanıltmamalıdır. Karşı çıkışta birleşmek kolaydır ama bir şeyden yana olduğunda veya inşa ederken birleşmek çok zordur. Dolayısıyla %49 bir şey yapmaya geldiği zaman çok zorlanabilir. %49 bir şeye karşı olduğu için çıkmıştır. Bu sebeple %49 bir blok değildir. Bu göz önünde bulundurulmalıdır.

4 sütunlu strateji

Dört sütunlu bir strateji öne sürülebilir: birinci sütun bir program ofisi kurulması gerekmektedir. Program ofisinden kasıt anayasadır. Türkiye'nin aslında dört temel problemi vardır: insan hakları, temel hak ve özgürlükler, istihdam ve eğitim. Bu adaya ya da adaylara bütün bunları kapsayabilecek bir program yapılması gerekmektedir. İkinci sütun sahadır. Yani sahada aday veya adaylar için çalışabilecek bir örgüt gerekmektedir. Ancak gönüllü bir örgütü toparlamak kolay değildir. Para, imkan ve Türkiye sathına yayılmışlık gerektirir. Üçüncü sütun, mahalle evleri gibi bir şekilde seçmene dokunan, seçim zamanı veya dışında dokunmaya devam eden, toplumsal görevi olan bir kuruluş gereksinimidir. Dördüncü sütun ise sandık güvenliğidir. Daha önce Oy ve Ötesi, Hayır ve Ötesi ya da başka örgütler bunu yapmıştır ancak büyükşehirlerde halledildiği gibi İç Anadolu ve Karadeniz ekseninde özellikle durulmalıydı, durulmalıdır. Bütün bu stratejiler, hedef ve aksiyonun paylaşılması lazımdır. Tek bir örgütün, tek başına bunların hepsinin üstesinden gelebileceği pek mümkün olmadığı gibi, çok gerekli de değildir.

Güven ortamının oluşturulması ve toplumun seçimlere inanması

Gerek referandumda gerekse diğer seçimlerde, öncelikle bu toplumun bundan sonraki süreç açısından, seçime inandırılması lazımdır. Çünkü artık toplumun büyük bir bölümü, oylarına yeterince sahip çıkılmadığını, çıkılsa dahi bir başka kurumun bu seçim sonuçlarını dilediği gibi iktidara verebildiğini düşünmektedir. Bundan sonra seçim konusunda toplumun güven sorununun nasıl aşılabileceğine dair yeniden kafa yorulmalıdır. Mevcut iktidar bugüne kadar bütün başarılarını gerilim politikaları ve mağduriyet üzerinden yürütmüş ve burada da başarılı olmuştur. Hem mağdur olduğunu çok iyi yansıtmış, hem de mağduriyet üzerinden prim yapmıştır. Hollanda ve Al-

manya olayları bu ürettikleri bir projelere örnektir. Türkiye'deki projeler tutmamiş ancak ihraç ve ithal bir projeye hedeflerini gerçekleştirmişlerdir.

Kimlikler değil, değerler üzerinden siyaset yapılmalıdır. Şeffaf, denetlenebilir ve güven duyulan bir yönetim tesis edilmelidir. Burada sivil topluma büyük rol düşmektedir. Sadece partili olmak gerekmez. Sivil toplum kuruluşları, dernekler, kendilerine sivil inisiyatif diyen insanların bu güven ortamını tesis edici adımlarda bulunması gerekir. 2019 ilüzyonundan bir an önce kurtulunması lazımdır. Eğer bütün öncelik ve hedef 2019'a bağlanırsa birliktelik sağlanamaz. Siyasi partilerin bu süreçte kutuplaştıran, kimlikler üzerinden siyaset yapan rolü bir kenara bırakıp, bu güven ortamını tesis etmeye yönelik özellikle ziyaret, diyalogu geliştirmesi gerekir. Farklılıklarına rağmen, legal bir siyasi partiyi görmemezlikten, yok saymaktan geri durarak, tamamen muhatap alarak bu süreci yürütmesi, bu güven ortamının tesisinde önemli olacaktır. Yine bir çatı aday bularak siyasette herkesi kurtarmasını bekleyen anlayıştan ziyade güven ortamının tesis edilmesi gerekir. Ancak bu güven ortamı tesis edildikten sonra üzerine bir siyasi birliktelik bina edilebilir.

Herkesin kendini ifade edebileceği bir platform ihtiyacı

Kamusal alan inşasına ihtiyaç vardır. Bundan kasıt devlet değildir. Kamusal alanın önemli aktörleri vatandaşlardır, siyasi partilerdir, STK'lardır, demokratik kitle örgütleri ve medyadır. Herkesin kendisini ifade edebildiği medya, özellikle sivil medya, yazılı, görsel bir medya platformu, bir internet sitesi olmalıdır. Alternatif kanalları daha şimdiden örgütlemeye başlamak lazımdır. Bunun içerisinde yüz yüze ilişkiler çok önemlidir. Örgütlerin mahallelere dönmesi, Orta Anadolu'ya dönmesi, Karadeniz'e dönmesi çok önemlidir. Alternatif, Medyascope gibi basın yayın kuruluşlarını genişletmek, canlandırmak önemlidir. Çünkü doğruları söylerken kimse duymuyorsa bunun hiçbir anlamı yoktur.

Yeni aktör, akım ve oluşumlar

2019 tartışılırken artık siyasette genç insanlara, yeni yüzlere ihtiyaç vardır. Siyasi partilerin kurumsal yapıları, siyaset dilleri, siyasetlerinin matematiği ve siyaset yapma biçimlerinin artık eskisi gibi olmayacağı bir döneme evrilmemiz bir fırsattır. Siyasetin toplu bir işleyiş olduğu ve sadece siyasi partilerin tekelinde olmadığı anlaşılacaktır. Bu sebeple, yeni akımları ve oluşumları desteklemeye ihtiyaç vardır. Bu noktada sivil toplum örgütlerinin rolü çok önemlidir. Örgütlü toplumların örgütsüz toplumları da yanına alarak bu siyasi aktörleri yüreklendirmesine, yeni akımları yüreklendirmesine şiddetle ihtiyaç vardır. Özetle, paradigmayı değiştirmek lazımdır. Siyasi partiler yerine yeni bir araçtan, aktörden söz etmek lazımdır. Bu yeni aktör de bütün siyasi partilerle eşit mesafede olmalıdır.

Uyum Yasaları esnasında gösterilecek tavır

Uyum yasaları konusu önemlidir. Bu yasalar görüşülürken siyasi partiler meşru olmayan referanduma meşruiyet kazandıracakları kaygısıyla dışarıda mı duracaklar, yoksa bu yasaların kabul sürecini ellerinden geldiği kadar etkileyecekler mi? Mecliste kalmaları ve bu uyum yasalarını mümkün olduğu kadar etkilemeye çalışmaları önemlidir. Bu aynı zamanda ne istenildiğini ve referandumun meşruiyet eksikliğini ve mühürsüzlüğünü anlatmak için de bir fırsattır.

REFERANDUM SONRASI / ŞİMDİ NE OLACAK

ARAYIŞ TOPLANTISI - 2

Gündem:

Siyaset yapma alanının demokratikleştirilmesi

08 Haziran PerŐembe 2017 - Taksim Point Hotel / İstanbul

KATILIMCILAR:

Altan Öymen	(Gazeteci)
Bekir Ağırđır	(Konda Genel Md.)
Burhan Şenatalar	(Tüses eski Başkanı)
Celal Korkut Yıldırım	(Tüses Başkanı)
Erol Katircioğlu	(Akademisyen)
Gazi Zorer	(Tüses Yönetim Kurulu)
Korel Göymen	(Tüses eski Başkanı)
Levent Tüzel	(DİB Koordinasyon üyesi)
Mehmet Ural	(Tüses eski Başkanı)
Meral Danış Beştaş	(HDP Milletvekili)
M.Adil Demirci	(Tüses Yönetim Kurulu)
Muammer Keskin	(Tüses Genel Sekreteri)
Murat Somer	(Akademisyen)
Mustafa Paçal	(Sivil Toplum Aktivesti)
Nilgün Özşahin	(Tüses Yönetim Kurulu)
Oğuz Kaan Salıcı	(CHP Milletvekili)
Onursal Adıgüzel	(CHP Milletvekili)
Oya Baydar	(Yazar)
Süleyman Çelebi	(DİSK eski Başkanı)
Tavit Köletavitoğlu	(İŞ adamı)
Yüksel TaŐkım	(Tüses Yönetim Kurulu)
Zülfü Dicleli	(Yayıncı)

• İsimler alfabetik sıraya göre yazılmıştır.

2. ARAYIŞ TOPLANTISI RAPORU

HAZİRAN 2017

Toplantının Amacı ve Temel Sorular:

Toplantının amacı, düşünce üretmek ve bunun için uygun bir platform yaratmaktır. Asla bir organizasyon, sahada bir uygulama ya da bir örgütlenmeyi hedeflemeyen bir toplantıdır. Türkiye'nin siyasi havası çok hızlı bir şekilde değişmektedir. Ortadoğu daha da fazla ısınmaya başlamış, Tayyip Erdoğan son zamanlarda daha fazla sahaya çıkmaktadır; görünen o ki ipleri tamamen eline alacaktır. 16 Nisan'da Hayır'da buluşanlar, tek adam rejimine karşı Türkiye'nin normalleşmesi veya siyasi tansiyonun düşmesi için birlikte olmuşlardır. Peki bundan sonra bu süreç nasıl işleyebilir? Hayır'da birlikte olanların buluşmaları mümkün müdür? Gerekli midir? Mümkün ve gerekli ise hangi değerler ve hangi öncelikler üzerinden bu birleşme olmalıdır? Birliktelikte kimler olmalıdır? Birliktelik nasıl olmalı ve ne yapmalıdır? Ak Parti seçmenine nasıl ulaşılabilir ve nasıl etkilenebilirler? Meclis çalışmalarında nasıl bir yol izlenmelidir? Siyasi aktörlerin siyaset alanı dışına çıkartılmasına karşı muhalefetin görünür olması için yol ve yöntemler neler olmalıdır? Sokağa çıkma çağrılarına karşı ne düşünülmektedir? Sokak asla olmamalı mıdır? Yoksa şiddeti ve gerginliği dışlayan sokak muhalefeti düşünülmeli midir? Tek adam rejimine karşı muhalefetin düşüncelerini yansıtacak mekanizmalar, web sitesi, gazete veya toplantılar olabilir mi? Bu mekanizmaları birlikte kurmak söz konusu olabilir mi? Muhalefet güçlerinin hem kendi içlerinde hem de birbirlerine karşı yaşadıkları güven sorununu aşmak için ne yapılabilir? Gelecek seçimlere yönelik nasıl bir strateji izlenmelidir? Talepler ve zamanlama nasıl olmalıdır? Nisan referandumunda sonuçları etkileyen bir performans gösteren sivil toplum örgütleri ve bireysel anlamda sivil girişimler gelecek seçimlerde daha etkin olabilirler mi? Bu konuda ne yapmak gerekir? Cumhurbaşkanı seçiminin ikinci tura kalması için nasıl bir yol izlenmelidir? Gelecek seçimlerde çok daha önemli olacak sandık güvenliği konusunda ne yapmak lazımdır? Bu süreç içerisinde TÜSES'ten beklentileriniz nelerdir?

16 Nisan Referandum'undan sonra ikinci kez TÜSES'in organize ettiği Arayış Toplantısı'nda katılımcılar Türkiye'nin mevcut durumunu, yapılabilecekleri ve TÜSES'ten beklentilerini aşağıdaki ifadelerle özetlediler:

Siyasi Durum Tespiti:

İfade, basın, toplantı, yürüyüş, gösteri özgürlükleri bulunmamakta, hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, kamu yönetiminde tarafsızlık, saydamlık, hesap verilebilirlik, laiklik, partiler arası ve toplumsal barış gibi ilkeler yok sayılmaktadır. Akademik özgürlük söz konusu bile değildir. Seçimler ve piyasa mekanizması eşitlikten uzaktır. İktidar ötekileştirici, şeytanlaştırıcı, kriminalize edici, dış güvenliğini riske sokan bir parti devleti gibi davranmaktadır. OHAL'i bir fırsat gibi kullanmakta, bu sayede seçimlerin mevcut takvimine uymayabilirler. Hukuksuzluklar başlı başına dehşet vericidir. Ne anayasa, ne ceza yasası, ne de infaz yasası kullanılmaktadır. Savcılar her istediğini yapmakta, talimatı Ankara'dan almaktadırlar. 16 Nisan'dan sonra eski siyasi sistem değişmiştir. Önümüzdeki günlerde iktidar bu yönetim anlayışını kanunlar üzerine oturmaya çalışarak, "tek adam yönetimi"ni daha da kurumsallaştıracaktır. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde baskılar daha da artacak ancak aynı zamanda buna karşı tepkiler de artmaya devam edecektir. Bu tepkiler kurumsallaşmazsa marjinal hale dönüşecek; marjinal hale dönüşünce de sönmümlendirilecektir. O nedenle bu tepkileri Türkiye gündeminden eksik etmemek, haksızlıklara karşı ortak bir davranış geliştirmek lazımdır.

Yeni ve Demokratik Bir Anayasa:

Uzun vadeli bir hedef olarak 1961 Anayasası'nın ilkelerini, güvenceli maddelerini geri getirecek bir anayasa değişikliği yapılmalıdır. Şu an anayasa çalışmalarında bütün partilerin onayıyla 60 madde değişikliği yapılmıştır. Bu 60 maddenin üzerine bir altmış madde üzerinde daha anlaşmaya varılırsa yeni bir anayasa taslağı hazır olur. O eski komisyonda çalışmış olan arkadaşlarla meclis dışı bir komisyon kurulabilir. Onlarla bir araya gelip, aynı zamanda meclis ve muhalefet partileriyle de temas edilerek öteki altmış madde de belli bir süre içinde hazırlanabilir. Bu konuda kararlı olunmalıdır. Bu kanun değişiklikleri içinde seçim barajının indirilmesi ya da tamamen kaldırılmasını ilk hedefler olarak belirlemekte fayda vardır. Cumhurbaşkanlığı ya da yerel seçimlerde kullanılacak, iktidara gelindiğinde sistemin yeniden demokratikleştirileceği, parlamentonun yeniden işler hale getirileceğini, barajın, OHAL'in kaldırılacağını taahhüt eden, dış politika ve ekonomik hedefleri belirleyen 10-15 maddelik bir ilk hedefler beyannamesi ortaya konmalıdır. Bir Rus atasözü der ki: "müzik değişince dans da değişir". Dansa ayak uydurmaya mı çalışılacağı yoksa

müziği mi değiştirmeye çalışılacağı konusunda net olmak gerekir. Yani anayasa mı değiştirilmeye çalışılacak? Yoksa değişen müzikle ortaya çıkan dansa mı uyulacak? Önümüzdeki 28 ay içerisinde müziğin, yani var olan düzenin değiştirilmesi herhangi bir şekilde mümkün değildir. Ancak bu iki seçimde başarılı olunursa o zaman yapılabilir. Şimdilik ön hazırlık mahiyetinde müziği yeniden kompoze etmenin temelleri çalışılabilir. Ama esas itibarıyla odaklanması gereken konu, mevcut müzikle dansın nasıl daha iyi yapılacağı, nasıl sonuç alınacağı, başarı elde edildikten sonra ise müziği, yani baskıcı sistemi değiştirmektir.

Seçimler:

2019 seçimleriyle parti devleti aşılmalıdır. Yeni bir anayasa için sağduyulu bir cumhurbaşkanı seçilmelidir. Cumhurbaşkanlığı seçiminde %50 aşılmalıdır. Kararsız seçmen, daha kolay ikna olabilecek gri alandaki toplumsal kesimler olarak nitelendirilebilir. Hedef kitle olarak, sendikalar, meslek kuruluşları, STK'lar, siyasi partilerin bazı üyeleri, milletvekilleri, bazı yerel yöneticiler gibi tercihleri kemikleşmemiş olanlar belirlenmelidir. Yerel seçimler 2017 referandumunda yapılan işin bir benzerini ortaya koymak ya da başkanlıkla ilgili düşünülenleri uygulayabilmek için bir tecrübe olabilir. Mart'ta gerçekleşecek yerel seçimlerde herkes kendi partisine çalışır, Kasım'da bir araya gelelim denirse, Mart'ta yapılan çalışma Kasım'a bir şey katmamış olur. Yerel seçimlerden sonra eksiklerin görülüp, Kasım'a başka bir süreci örebilecek ya da eksikleri tamamlayabilecek bir imkan yaratılmalıdır. Yerel yönetimlerle cumhurbaşkanlığı seçimleri birbirine karıştırılmamalıdır. Aksi halde birlik-telik sağlanamaz. Cumhurbaşkanlığı seçiminde ortak payda "tek adamın diktatörlüğü"ne karşı demokrasiyi savunmaktır. Dolayısıyla cumhurbaşkanlığı seçiminde ortak paydayı yakalamak yerel seçimlere göre daha kolaydır. Yerel seçimlerde kişilerin özellikleri devreye girmektedir. O nedenle yerel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerini ayrı ayrı ele almak gerekir. Yerel yönetimler konusunda partiler Türkiye'de insanları ikna edecek programlar üretmelidir. Neredeyse 25 yıldır Ankara ve İstanbul gibi büyükşehirlerdeki yönetim anlayışını nihayetlendirmenin güvencesi topluma verilmelidir. Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili çalışmalar şimdiden başlamalıdır. Ancak başkan adayının kim olacağı meselesinin geri plana atılması lazımdır. Başkan olacak kişinin cinsiyeti, milliyeti ya da inancı değil, ilke ve değerlerin taşıyıcılığını yapması önemli olacaktır. Zaten şu anda başkan adayı üzerinde isim zikretmek de doğru değildir. Böyle bir çalışmanın ilk örneği Ekmeleddin İhsanoğlu'nda yaşanmış ve hüsrarla sonuçlanmıştır. Herkesin uzlaşabileceği bir isim bulabilmek için biraz daha yol almak gereklidir. Siyasi partilerin isimlerinin geçmediği bir ortam yaratmak doğru değildir. Bilakis, siyasi partiler güçlendirilmelidir. AKP silikleştiği için değil, kendi seçmenine güven verdiği ve "kararlı" olduğu için seçmenince sahiplenilmektedir. Sol partilerin eksikliği toplum tarafından yeterince kabul görmemesidir. Her parti geçmişteki hatalarıyla yüzleşmelidir, gelecek

süreçte doğru politikalar ancak böyle üretilebilir. Yaygın ve küçük kaynaklar yaratarak sivil topluma yaslanılmalıdır. Obama yaygın ve küçük kaynakları şeffaf şekilde kullanarak insanları oy vermeye ikna etmiştir. Hayır'ı asıl inşa edenler, dağlardaki çoban ateşlerine benzetilebilecek anonim, sivil, kimliksiz, adresiz, birçok küçük enerji alanlarıdır. O nedenle muhakkak farklı kesimlerden gelecek isimlerle suni mühendislikler inşa etmek doğru değildir. Binlerce farklı mekanda binlerce farklı fikrin konuşulması gerekir. Ne yapılması gerektiğini unutmadan, ama muhakkak bugünden adını koyarak değil, gerçekten zihni dönüşüme kapı açacak bir sürecin yaşanması lazımdır.

Seçim Güvenliği ve Propaganda Eşitliği:

Seçim güvenliği ve propaganda eşitliği gibi gereklerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Seçim sonrasında güvenliği sağlamak adına teşkilatlanma, sandık başlarının muhafazası için gerekli organizasyonların yapılması gereklidir. Seçim güvenliği, 1950 yılında Demokrat Parti muhalefetteyken yapılmış olan seçim kanununun öncelikleri yerine getirilebildiğinde sağlanmış olur. Çünkü 1950'de yapılan seçim kanunu iktidar ve muhalefet partilerinin ortaklaşa çalışması ile yapılmıştır. Bu seçim kanununun iki önemli unsurundan ilki son derece titizlikle düzenlenmiş ve buna göre uygulanmış olan propaganda eşitliğidir. Basın yayın özgürlüğü ve demokratik siyaset imkanının olmadığı bir tabloda eşit bir yarıştan söz edilemez. Bunun sürekli vurgulanması gerekir çünkü Türkiye'de bu derecede bir eşitsizlik artık tehlikeli bir biçimde doğal kabul edilmektedir. İkincisi; seçim güvenliği Yüksek Seçim Kurulu'nun kontrolü altındadır, mevzuata göre de son merci odur. Ancak o son merci iktidar tarafından belirlenmekte ve iktidarın menfaatleri ne yönde ise onu uygular hale gelmiştir. Bu yanlışın da mütemediyen vurgulanması gereklidir. Bu aynı zamanda enternasyonel bir meseledir. Üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi ve üyesi olmaya çalıştığımız Avrupa Birliği, bunun hem esaslarını tespit etmiş, hem de denetleme mekanizmalarını kurmuştur. AGİT gibi heyetler, bugün dünyanın demokratik ülkelerinin hangisinde seçim yapılırsa izlerler ve buna itiraz edilmesi mümkün değildir. Dünyanın demokratik ülkelerinin çoktandır aşmış olduğu bu meseleye karşı ülkemizde bir kompleks oluşmuş durumdadır. Bu konularda Türkiye'de iç hukuk yolları tüketildiğinde hak aramak için gidilecek merci Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir. Bu kompleksten de kurtulmak lazımdır. Propaganda eşitliği ve seçim güvenliğini sağlamak adına uluslararası teşekküller dahil, her türlü kanalın devrede olması, bunun topluma anlatılacağı bir kampanya başlatılması gereklidir. Hayır taraftarı partilerinin hatırı sayılır düzeyde parti üye sayısı varken seçim ve referandumlarda hala binlerce sandığın sadece AKP'liler tarafından kontrol edildiği hatırlanmalıdır. Gelecek dönem için siyasi partiler sandık güvenliği konusunda ders çıkarmalı, buna göre organize olmalıdır. Hile iddialarıyla bir yere varılamaz. Mesela çok geniş bir seçim güvenliği platformu oluşturulabilir. Bu platform iki yüz bin rakamına ulaştığında sandıklara yedekli 5-6 kişi birden gidileceği

beyan edilirse bunun iki işlevi olur: birincisi iktidar biraz ürkütülür, ikincisi korktuğu için hissizleşebilecek seçmenlere güven telkin edilir.

Hedeflerin Belirlenmesi:

Üzerinde anlaşıldığı farz edilebilecek mesele mevcut iktidarın değişmesi gerektiğidir. Bütün partileri yatay kesecek, ortak davranmalarını mümkün kılacak bir değerler ve ilkeler çerçevesi olmalıdır. Bu çerçeve temel olmalıdır, kişiler veya partiler üzerinden yapılacak bir çalışmanın sonucu olmayacaktır. Bu çerçeve bir dereceye kadar Saadet Partisi'ni, MHP'nin muhalefet kesimini, CHP'yi, HDP'yi, AKP içerisinde bile bir kesimi yatay kesmelidir. Daha sonra, CHP'nin 1959 yılında yayınladığı ilk hedefler beyannamesi gibi bir metin ortaya çıkarılmalıdır. Son Fransa seçimlerinde, daha önce İspanya ve İtalya'da da görüldüğü üzere sivil alandan siyaseti etkileyerek, seçim kazanılabilir. Onun için sivil alan dinamiklerini siyaset alanına doğru yönlendirecek çabalar çok önemlidir. Sınırlı olarak Erdoğan'dan nasıl kurtulunacağı eksenli siyaset başarılı olamaz. Çünkü alternatif Erdoğanlar da çıkabilir. Bu yüzden sürdürülebilir bir devlet, sürdürülebilir bir toplumsal hayat için mutlaka hukuk, demokrasi gibi değerleri güçlendirecek çabaları da orta ve uzun vadede düşünmek lazımdır. Demokrasi hem slogan, hem de birleştirici unsur olmalıdır. Demokrasi-den kasıt seçimler değil, tam anlamıyla demokrasidir. Özellikle günümüzde temsili demokrasinin artık işlevini yitirmekte olduğu bir döneme girmişken katılımcı demokrasinin nasıl olması gerektiği konuşulmalıdır. Dolayısıyla demokrasi kavramı içi doldurularak kullanılmalı, ideolojik sınıflandırmalardan ziyade "demokratlık" kimliği ortak payda olmalıdır. Böylesi bir demokratlık ortak paydası zaten kimlik farklarını da ortadan kaldıracaktır.

Mesele büyük ölçüde hegemonik bir şey kurabilmektir. Yani karşımızdaki gücün kurduğu hegemonyaya karşı bir hegemonya üretebilmek gerekir. Türkiye'de OHAL rejiminin insan haklarında sebep olduğu ağır tahribat siyaset ve sivil toplum tarafından sürekli dile getirilmeli, anlatılmalıdır. Hayır bileşenlerinde ortak paydalar çoğaltılmalıdır. Bu ortak paydalardan birincisi OHAL'in kaldırılmasıdır. Bu, Türkiye'de çok büyük bir kesimi bir araya getirebilecek bir talep olabilir. Türkiye'de OHAL sürdükçe haksızlıkların önüne geçebilme şansını yoktur. İktidar istediği gibi mitingleri yasaklayıp, tepkilere set çekmektedir. Dolayısıyla OHAL kaldırılmadan söz söyleme ve etkinlik yapabilmek sınırları genişleyemez. OHAL durumunda yönetilen ülkelerdeki yöneten güç bir şeyin farkındadır, o yönde hareket eder; muhalefet ise bölünmüş durumdadır. Bu aralarındaki ayrılığı iktidar çok kurnaz bir şekilde kullanır. Türkiye'de de bu ayrılıklar vardır. Bunlardan biri Kürt meselesidir. İktidar da zaten bu ayrılıkların yaşandığı konulara çomak sokmaktadır. Bu sayede de muhalefet ayrışmakta, ayrılınca zayıflayarak hiçbir şeyi değiştiremeyip, birbirlerine düşmektedirler. Sivil toplum bu konuda etkin rol oynayabilir. İkincisi, Hayır bloğu tarafından siyasi partiler yasasının değiştirildiği, barajın kaldırıldığı,

demokratik işleyişin sağlandığı bir ortak anayasa metni Türkiye'nin gündemine getirilmelidir. Çoğunluk tahakkümünden kurtulmak için çoğulculuk anlayışı kararlılıkla dile getirilmeli, bu konuda ortak söylem yakalanmalıdır. Katı laikçi bir anlayış asla düşünülemeyeceği gibi, eğitimin de bilimden ve laiklikten koparılmasının engellenmesi gerekmektedir. Kürt sorunu çözülmediği sürece Türkiye'de barıştan, ekonomik istikrardan bahsetmemiz mümkün değildir. Dolayısıyla Kürt meselesine yaklaşım netleştirilmeli, çözüm konusunda ortaklaşma başarılmalıdır. Bu sadece HDP'nin değil, masanın etrafındaki tüm siyasi partilerin sorunudur. Barışı savunmayan toplulukların başarılı olma şansı yoktur ve Türkiye'de savaş devam ettiği sürece demokrasiyi insanlara kabul ettirme şansı yoktur. Öncelikle barış savunulmalı, savaşa karşı çıkan bir tutum geliştirilmeli, bir arada yaşamının yolları birlikte bulunmalıdır. Bugün yüzde 83'ü kentlerde yaşayan, yüzde 51'i 11 metropolde toplaşmış bir Türkiye vardır. Onun için bu ülkede geçmişte karşılığı olan talepleri bugün hiçbir şey değişmemiş gibi aynı şekilde talep etmenin artık bir anlamı yoktur. Dolayısıyla yeni baştan bir Türkiye düşünmek gerekir. Bu sadece hayır'cıların ne yapacağına dair, AKP'ye karşı ne yapılacağına dair değil, seksen milyonun ihtiyaç ve taleplerine nasıl bir cevap üretileceğinin düşünülmesi lazımdır. Çünkü Kürt, Türk, CHP'li ya da MHP'li bir seçmenin sorunları çok farklılaşmamakta, kendini milliyetçi olarak tasvir eden bir kişi bile Kürt sorunu çözümüne destek verebilmektedir. Birçok farklı kesimden seçmenin çoğunlukla birinci kaygısı ekonomi, ikincisi güvenlik, üçüncüsü ise eğitimidir. Dolayısıyla önümüzdeki süreçte Kürt meselesinde çok daha net bir şekilde konuşulabilir ve bunun üzerinden bir yol çizilebilir.

Özgürlükler:

Eşitlik ve tarafsızlık temelli, bağımsız, hızlı ve adil bir yargı sistemi ve kuvvetler ayrılığı sağlanmalıdır. Gelecek iktidar hakim teminatı, basın özgürlüğü gibi bütün ilkeleriyle demokrasiyi geri getirmelidir. Tek adam yönetimine, OHAL'e, parti devletine, tek tipleştirmeye, ötekileştirmeye, şiddet diline karşı durulmalıdır. Rejim şiddeti, silahlı eylemler, kadına karşı şiddet gibi her türlü şiddete karşı da bir platform, huzur ve güven verecek bir siyasi proje lazımdır. Bunun için yerel düzeyde işlerin gelişmesini sağlayacak, teşvik edici fikirler ve projeler önermelidir. Türkiye'de 35 yaşın altında yaklaşık 20 milyon seçmen vardır. Bu kesimin dilini yakalamak, yenilenmek ve zamanın ruhuna uygun bir strateji geliştirmek gerekir. Dijital platformlara, sosyal medyaya hakim kadrolar oluşturularak, bunlar, fikir, örgütlenme, propaganda, anlaşma ve haberleşmede kullanılmalıdır.

Laiklik ve Kürt Meselelerine Yaklaşım:

Hayır bileşenlerinde Türkçü veya Kürtçü fikirler etrafındaki mevcut bölünme aşılmalıdır. Bunun için Kürt'lerle temasların nasıl geliştirilebileceği üze-

rine kafa yorulmalıdır. İki taraf için de geçerli olan güvensizlik ve korkunun nasıl giderilebileceği tartışılmalıdır. Bir araya gelmeyi zorlaştıran iki fay hattı vardır: birincisi laiklik meselesi, ikincisi Kürt meselesidir. Örneğin, laiklik dendiği zaman Müslüman-muhafazakar kesim veya AKP'liler önce irkilmekte, açıklandığı zaman ise uzlaşmaktadır. Onun için laikliğin başka bir tarifi verilmelidir. Kürt meselesinde ise bugün CHP içinde büyük çekinceler olduğunu görüyoruz. HDP her konuda doğru değildir, ancak insanlara seslenilecek bir taahhütname ya da ilkeler bildirgesiyle laiklik ve Kürt meselesinde yeterince açıklayıcı, rencide etmeyen, çatışmaya girmeyen bir söylem benimsenmelidir. Türkiye gibi siyasi, ekonomik, toplumsal göstergeleri bu kadar bozulan bir ülkede, bir kişi hala %50-51'lik bir kesimi yanında tutabiliyorsa buradaki sebepleri, kaygı ve korkuları anlamak lazımdır. Kürt sorununun çözümünün sadece HDP'nin üzerine yıkılmaması gerekir. Bu mesele sadece HDP'nin derdiymiş gibi çözüm arayışına katkı sağlanmazsa, HDP'nin hata yapması da doğal olur. Sorunun çözümünde, meseleye dahil olmak, onlarla artılar ve eksileri konuşmak lazımdır. PKK'nın çatışmasızlık önerdiği bir Türkiye'de aynı yöne bakmak isteyen insanları bir araya getirmek mümkün olabilir. Silahın patladığı yerde rasyonalite devreye giremez. Güvenilen liderler devreye girerlerse bugün milliyetçi kesim dahi çözüm sürecini destekleyebilir. Toplantılarda siyasi parti temsilcileri söylediklerinin dışarı çıkmasından ya da partileri adına bir taahhütte bulunmuş olma kaygısı duymadan Kürt meselesi, laiklik, dış politika, Kobane meseleleri hakkında konuşabilmelidirler. Sosyal demokratların bu meselelerde kafaları net olmalıdır. Kürt siyasetçilerle bir araya gelip bu konuda birbirlerini anlamaları gerekir. Aralarında güven eğer oluşturabilirlerse, bu meclis seçimlerinde bir takım ittifaklara da yansiyabilir.

Aktivistlerin büyük bir çoğunluğu sol kesimden, bir kısmı da entelektüel eski radikal İslamcı kesimden gelmektedir. Bu insanlar çok iyi niyetli, beraber iş yapılabilir ancak kendi cenahlarında marjinaldirler. AKP içindeki kafası karışmış muhafazakar modern kesimlere ulaşabilecek, temas, dil ve söylem konusunda eksiklikler vardır. Aşırı temkinlilik bizleri mahalle baskısına tutsak etmektedir. Bu sebeple siyasi pozisyon alma dirayeti gösterilmelidir. Özellikle AKP-Cemaat kapışmasından sonra gerçek dindarlar arasında laiklik aslında gerekli bir mekanizmadır diyenlerin sesleri daha çok duyulmaya başlamış, dinin siyasete alet edilmesinden rahatsız olan kesimler artmıştır. AKP seçmenine nasıl hitap edileceği tartışılmalıdır. Dünyevi meseleleri insanlara anlatabilmek için başta İslam düşmanlığının bir kenara çekilmesi gerekir. AKP seçmeni iktidarının kendisine sağladığı bütün ayrıcalıkları, fırsatları, dini özgürlüğünü, ekonomik istikrarı kaybetme korkusu yaşarken; sekülerler, hayat tarzı, rejim veya tek adam diktası konularında korku içindedir. Başta bu korkular giderilmeli, bunun için fikirler geliştirmek lazımdır.

Güç Birliği / İlişkiler / İttifaklar:

Sadece partiler arasında değil, siyasi eğilimler, yönelimler, hareketler arasında ortak hareket ve güç birliği ihtiyacı vardır. Güven ilişkisi kurulmadan sorunlar göğüslenemez. Bu yüzden muhalefete güven verici bir çaba ortaya konulmalıdır. HDP CHP'ye güvenmiyorsa, CHP HDP'ye güvenmiyorsa, sosyalist parti sağcı partiye güvenmiyorsa başarılı olunamaz. İnsanlarda başarılı olunacağına, verilen sözlerde durulacağına ve sonuna kadar bu sürecin sigortası olunacağına dair bir kanaat yaratılmalıdır. Alt yapısının sağlam bir şekilde oluşturulması gereken bir diyalog sürecine, ortak bir platform yaratmaya, birlikte hareket kapasitesini arttırmaya ihtiyaç vardır. Bunların içerisinde de siyasi partilere rahat ulaşacak, kolaylaştırıcı, katkı sağlayıcı, iyi bir yapılanmaya sahip, bu yapının bütününi temsil edecek ciddi bir temas grubu oluşturulmalıdır. Bu yapının kamuoyu nezdinde görünürlüğü sağlanmalı, insanların güven duyacağı bir çekim merkezi haline getirilmelidir. Bu gibi oluşumların ve siyasi partilerin ortak bir platform yarattığı, talepleri doğru sunacak, cılız kalmayan, toplumsal karşılığı olan, büyük bir buluşmaya ihtiyaç vardır. Buluşmanın sonrasında devamının getirilebildiği bir yola girmek gerekmektedir. Bunu yapmak aceleye getirilmemeli, ancak bilinmesi gereken zamanın daraldığıdır. Bir parti ismi çok fazla öne çıkarılırsa o parti bagajı üzerinden saldırı alınacak; karşı taraf kampanyasını bunun üzerinden yürütecektir. Tabi ki işin içinde partiler olmalıdır ama parti ismini aşan, farklı kesimlerden oluşan bir yurttaş girişimiyle beraber yürüyen bir oluşum olmalıdır. Bu oluşumun planlaması, siyasi partilerin il ve ilçe örgütlerinde bulunanlarda bir kırılma yaratmaması için önceden yapılmalıdır. Bu kırılma yerel aktörlerin seçmenlerini sandığa götürmemeleriyle sonuçlanabilir. Buna dikkat edilmezse proje yerel seçimlerde akamete uğrayabilir.

Parti ve sivil toplum gerilimi bir risk alanı olarak karşımıza çıkacaktır. Buluşmanın iki eksenidir. Birincisi dikey eksen, yani partiler, sendikalar, gibi örgütlü kesimler, diğeri yatay eksen, bu da yerel düzeyde ya da aşağıdan gelen ve Gezi örneğindeki gibi giderek sosyal medyayı çok iyi kullanan bir kesimdir. Bu iki eksene ayrı ayrı seslenmek lazımdır. Bu iki eksen arasında koordinasyon yahut etkileşimi sağlayacak unsurlar görülmelidir. Partiyi yönetmek ya da yönlendirmeye çalışmak yerine faaliyetlerini belirli açılardan etkilemeye çalışmak lazımdır. Yatay eksen dediğimiz yereli anlayabilmek yarın yerel seçimlerde örgütlenmeye malzeme, kaynak, fikir sağlamak gibi teşvik edici faaliyetlerde çok önemli olacaktır. Bunun için de farklı kesimlerin teması, farklı kesimlerden gelen insanların oluşuma dahilidir. Böylece farklı kesimlerden oluşan topluluğun ortak iradesi zaman içinde ortaya çıkacak ilkeler olmalıdır. Eğer platform büyütülmek isteniyorsa şu an mevcut olan Yurttaş Girişimi, Diyalog Grubu gibi bir çok irili ufaklı yapılanmaların bütün bileşenleri ve üyeleri bir araya getirilemezse de en azından öncü kadrolarıyla toplantılar yapılabilir. Örneğin, sadece OHAL, sadece basın yayın özgürlüğü, sadece seçim güvenliği,

sadece siyaset yapma hakkını çalışan farklı farklı gruplar vardır. Onlarla bir araya gelip ortak bir yol çizmek daha kapsayıcı olabilir. Ortak hareketin ilk çıkış noktası, karşısında mutlaka bir şeyler yapılması gereken ve herkes için birleştirici olacak OHAL rejimine karşı duruştur. Bugünkü hukuksuzluklara karşı bir mücadele dinamiği, güç birliği ve birleştirici rol oluşturulduğu ölçüde 2019'a hazırlanılabilir. Böyle bir hazırlık sağlanırsa başkanın ismi önemli olmaz. Seçimlere göre göre değil, anti-totaliter, anti-faşist başka bir model içinde örgütlenilmelidir.

Yeni Siyaset anlayışı ve diliyle topluma dokunmak:

Özgürlüklerin partiler tarafından değil partiler dışındaki tarafsız, heterojen, farklı dünya görüşleri ve bakış açılarından, açık görüşlü, soğukkanlı, yapıcı, barışçı, pozitif, karşı mahalleye olumlu iz bırakabilecek, dürüst, samimi bir kesim tarafından dile getirilmesi önemlidir. Böyle bir anlayışla yola çıkacaklar birinci adımda kendilerinin yol haritalarını çıkartmalıdırlar. Bu birlikteliğin ikinci adımı örgütlerden gelecek destek olmalıdır. Oluşturulacak olan bu yapının süreklilik kazanabilmesi için çok sağlam bir yapı, işleyiş kurulmalı, lider yerine belirli periyotlarda kısmi yenilenmelerle ilerleyecek dönemlik sekreteryaşının olması lazımdır. Yani bir seferde herkes yenilenmemelidir. Böyle bir heyetin içinde yer alacak kişilerin siyasal parti içinde veya yerel yönetimde üst düzey görevi olmamalıdır. Oy verme davranışı kompozit bir davranıştır. Seçmenler kendilerine yakın hissettikleri, dürüst, güvenilir, tutarlı, samimi, becerikli adayları tercih ederler. Dolayısıyla bu grubun, kendi içinde veya uzmanlardan yardım alarak kazanılması muhtemel, tereddütlü seçmenlerin üzerinde yoğunlaşması gereklidir.

Geçmişle ve Hatalarla Yüzleşme:

Ülkenin içinde bulunduğu bu ağır tabloya nasıl gelindiğiyle, Tayyip Erdoğan'ı bu kadar güçlendiren, mevcut iktidarı bu kadar pervasızlaştıran son birkaç yılla yüzleşmek gereklidir. Kürt meselesinde şu anki çatışma zemini ve HDP'ye yönelik baskıların bu aşamaya gelişte nasıl bir rol oynadığı konusunda gerçekten objektif bir tespit yapmak lazımdır. En büyük kırılmalardan biri 20 Mayıs dokunulmazlıkların kaldırılmasıdır. Şu anda HDP üzerinden aslında bütün muhalefete gözdağı verilmektedir. Bir partinin liderlerinin tutuklandığı, vekilliklerinin düşürüldüğü bir ülkede zaten demokrasi yoktur. HDP'ye yapılanlara göz yumulması sıranın diğer partilere de geleceği anlamına gelir. Bu manzarayı normalleştiren politikalara karşı bir platformun meydana gelmesi elzemdir. Türkiye'deki sorun yumağının karşısında muhalefet güçlü bir siyasi çıkış yaratamamış, sivil toplumla ilişkilerde gerekli özen gösterilmemiştir. Bugün bütün Avrupa'daki seçimlerde de görüldüğü üzere marjinal partiler gittikçe güçlenmektedir. Çünkü sorunlara çözüm bulunamayıp, kararsızlıklar, kırılğanlıklar arttıkça, popülizm siyasette kendine daha fazla yer bulmakta-

dır. Bu sebeple siyaset kurumu içindeki yetersizliklerin giderilmesinde sivil toplum alanından gelecek müdahaleler çok önemlidir. Türkiye solu elbette 12 Eylül sonrası tırpandan geçmiştir. Ancak solun eksikliği dönüp de kendi mahallesinde “Ötekiler ne diyorlar, Müslümanlar ne diyor?” yönünde sorgulamalar yapmıyor olmasıdır.

Toplum olarak şikayet edilen şeylerin sorumluları bir parça yine o toplumda yaşayanlardır. Bugün içinde bulunulan baskıcı ortam da belli dozlarda toplumun seyirci olmasından veya eylemleri yeteri kadar toparlayamamış olmasından kaynaklanmıştır. Dolayısıyla yapılan yanlışların gelecek dönemde tekrar etmemesi adına, herkesin yaptığı yanlış ya da eksiklikleri değerlendirmesi lazımdır. Ancak bu şekilde yeni çözüm veya arınma yolları bulunabilir. Ayrıca o yanlış veya doğruların toplumda ne tür algılar yarattığının da anlaşılması gerekmektedir. Çünkü bazen her hareket istenilen algıyı yaratmaz. Artık dünya reel eylemlerden değil eylemlerin yarattığı algıların yönetiminden oluşan bir dünyaya dönüştüğü için bu etkilerin anlaşılması hayatidir.

TÜSES'ten Beklentiler:

- Temelde yapılması gereken birlikte yaşamı amaçlayan bir demokrasinin mücadelesini verebilmektir. TÜSES evvela bu network'ün unsuru olabilir. Bunu gerçekleştirmek adına TÜSES'in yaptığı toplantılardan, bugüne kadar çok farklı kesimleri bir araya getirişinden sonra yeni bir misyon ve sorumluluğu ortaya çıkmıştır.
- TÜSES'in kuruluşunda raporlar çıkarmak ve bu raporları paylaşmak amacı vardır. Bu amaç yeniden netleştirilmelidir.
- Bu toplantıların bir düşünce platformu yaratmak olduğu, yeni bir siyasi parti hedeflenmediği bir çok kez tekrarlanmıştır. Ancak burada ortaklaşılacak düşüncelerin yaygınlaştırılması için başka illerde de organizasyonlar yapılmalıdır.
- Arayış toplantıları ile siyasi partiler yönlendirmeye çalışırsa bunun olumlu sonuçları olmayacaktır. Buradaki amaç katkı sunmak ve tartışmanın ortamını yaratmak olmalıdır. Çünkü Türkiye'de siyasi partileri görünmez hale getiren bir anlayış kabul görmeyecektir.
- Dağdaki çoban ateşleri misali küçük küçük oluşumlar önemlidir. Ama bir de organize olanlar vardır. Bunların hepsinin harekete geçmesi, en azından birbirleriyle irtibatlı halde olması ve bütün bu toplantılarda bir çeşit sekreteryaya olmasında fayda vardır.
- OHAL zamanında alınan kararların, uygulamaların bir bilançosunun çıkarılması gerekir. Bu bilançodan “TÜSES'in bildirdiğine göre” diyerek siyasetçiler de yararlanabilir. Bu açıdan TÜSES'in teşebbüsü fevkalade faydalı olacaktır.

REFERANDUM SONRASI / ŞİMDİ NE OLACAK

ARAYIŞ TOPLANTISI - 3

Gündem:

Türkiye'nin "normalleşmesi" ve siyaset yapma alanının demokratikleştirilmesi için ne yapılmalı

5 Ağustos Cumartesi 2017 - Taksim Point Hotel / İstanbul

KATILIMCILAR:

Ahmet Faruk Ünsal	(15. 16. Dönem Milletvekili)
Babür Atilla	(SODEV Başkanı)
Bekir Ağırđır	(Konda Genel Md.)
Burhan Şenatalar	(Tüses eski Başkanı)
Bülent Kaya	(SP GİK Üyesi)
Ekrem Baran	(İlahiyatçı)
Erol Katircioğlu	(Akademisyen)
Garo Paylan	(HDP Milletvekili)
Gazi Zorer	(Tüses YK. Üyesi)
Gencay Gürsoy	(Sivil Toplum Aktivisti)
Güler Gültekin	(Tüses YK. Üyesi)
Gülfem Saydan Sanver	(Siyasal İletişim Danışmanı)
Gürhan Ertür	(Sivil Toplum Aktivist)
M.Adil Demirci	(Tüses YK.Üyesi)
Muammer Keskin	(Tüses Genel Sekreteri)
Nesteren Davutoğlu	(Sivil Toplum Aktivist)
Nilgün Özşahin	(Tüses YK.Üyesi)
Nurten Ertuğrul	(Sivil Toplum Aktivisti)
Oğuz Kaan Salıcı	(CHP Milletvekili)
Yüksel Taşkın	(Tüses YK.Üyesi)

• İsimler alfabetik sıraya göre yazılmıştır.

3. ARAYIŞ TOPLANTISI RAPORU **AĞUSTOS 2017**

TÜSES'in Toplantılardan Beklentisi

Türkiye sıkıntılı bir süreçten geçmektedir. Bu toplantılarda ülkenin sorunlarının çözümü için çaba sarfeden ancak bugüne kadar bir araya gelememiş farklı bakış açıları ve siyasal görüşteki bireylerin bir araya gelmesi, bu sayede ülkenin normalleşmesi için neler yapılabileceği, nasıl yapılabileceğinin konuşulması amaçlanmaktadır. TÜSES, mümkün merteye mevcut dünya görüşünün ötesinde bir yaklaşımla çok farklı kesimleri dinleyip, anlamaya çalışarak ve birlikte hareket ederek ilerlemek gerektiğini düşünmektedir. TÜSES İstanbul'da daha fazla toplantı yapmanın sonuç getirmeyeceğini düşünmektedir. Anadolu'ya açılmak istenmesinin sebebi, düzenlenen toplantılarda ortaya çıkan fikirleri topluma anlatmaktır. TÜSES'in amacı Anadolu'da panel düzenlemek değil, öncelikle yerel aktörlerle bunu tartışmaktır. TÜSES'in bir siyasi parti gibi davranma niyeti yoktur. Ancak yapılan toplantılarla bazı kazanımlar elde edilmiştir. Dolayısıyla TÜSES'in amacı normalleşmeye, bir arada bulunmaya katkı sunmaktır. TÜSES yapılan toplantılarda katılımcıların önerilerini gündemine alarak hem yazılı hem de sözlü olarak değerlendirmektedir. TÜSES farklı kesimlerin katkısıyla, hep birlikte Türkiye'yi normalleştirmek gerektiği inancındadır.

16 Nisan Referandum'undan sonra üçüncü kez TÜSES'te yapılan Arayış Toplantısı'nda katılımcılar Türkiye'nin mevcut durumunu, ne yapılabileceğini ve nasıl yapılabileceğini aşağıdaki ifadelerle özetlediler:

Temas, Birliktelik ve Oluşum Hakkında

- 2014 Cumhurbaşkanlığı seçiminde müzakerelerle bir ittifak kurulmuştur; sonuçta başarısız olunmuştur. 2017 Anayasa referandumunda ise müzakere yapılmadan doğal olarak ortaya çıkmış bir hareket söz konusudur. Bu esnada farklı kesimlerden insanların bir araya gelmelerinin nedeni yaşadıkları mağduriyet ve sıkıntıların ortak olmasıdır.
- Bu oluşum ve girişimler zamanla biraz kendiliğinden biraz da iradi müdahalelerle, uzun süreli ve bir dönüşüme yol açabilecek bir ittifaka doğru gidebilir. Bu noktada “Biz kimiz?” sorusunun cevabını vermek üzere bir adım atılmalıdır.
- Çok ayrıntılı program değil, basit bir şekilde bu sorunun cevabını veren ilkelere bir sayfada yazmak gerekir. Örneğin bu bir sayfada demokrasi, Kürt meselesi, İslam ve laiklik gibi meselelerde ne düşünüldüğü ile ilgili açıklamalar yer almalıdır. Bu bir siyasi parti programı değildir. Bu, siyasi iddiası olan bir sivil toplum kuruluşunun ön çalışması olmalıdır.
- Sonra bu ön çalışmadan sonra bir tür temas networkleri oluşturmak veya var olan networklerle bir tür diyalogu senkronize eden bir yapı kurmak lazımdır. Yan yana geliş konusunda referandumdan bu yana alınan mesafe azımsanmamalıdır.

Türkiye Toplumunun Ahvali

- Türkiye toplumu metropolde yaşayan kentli, laik kesim; dindar-muhafazakâr orta Anadolu ve ekonomik olarak ülkenin en gerisinde kalmış Kürtlerin bulunduğu kesim olarak üç ana bölgede tanımlanabilir. Şu anda bütün bu yapı siyaseten kimliklere ve kutuplaşmaya sıkışmış durumdadır.
- Dünyadaki son dönem seçimlerde yeni bir kızgın seçmen kavramı seçimlerin birçoğunun kaderini belirlemiştir. Ancak Türkiye’de seçmen OHAL’in güvensiz ortamında, yapılan haksızlıklar karşısında kızmaya vakit bulamadan korkmakta, değişimden korktuğu için tekrar bildiği siyasi partiye gitme eğilimi duymaktadır.
- Seçmen rasyonel olarak değil, kararlarının birçoğunu duygusal olarak almaktadır. Dolayısıyla mutlaka ortak duygu platformlarında birleşmek gereklidir.
- Biz diye bir şey aslında varolmasa da sosyal, siyasi, ekonomik, vicdani ve ahlaki nedenlerle mağdur olmuş veya gayrimemnun olmuş farklı kesimler-

den gelen farklı insanlar vardır. Dolayısıyla ortak bir murat söz konusudur. Herkes bir arada, özgür, huzur ve refah içinde yaşamak istemektedir. Bu toprakların insanların yüz yıllardır bir arada yaşama deneyim ve birikimi vardır. Bu deneyim ve birikimi siyasete aktaracak ve bunu umuda çevirecek yeni bir siyasi hamle gerekmektedir.

İktidarın Ahvali

- Bugün Türkiye’de resmi olarak tek partiye dönülememekte ama fiili bir tek parti, devlet partisi, tek adam rejimi yaşanmaktadır. İktidarın yarattığı korkunun nasıl işlediği ve nasıl bertaraf edilebileceği, Erdoğan’ın neyle korkuttuğu incelenmelidir.
- Yargıda, bürokraside, AKP’nin meclis grubunda, örgütlerinde ve sıradan insanlar arasında kendi kaderlerini AKP’sinin kaderiyle bağlı gören insanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu durumun üstesinden gelecek güveni inşa edecek söylem ve politikalar oluşturulmazsa bu korku hali aşılamaz ve AKP’nin seçimle gideceğine çoğunluk ikna edilemez.
- İktidarın oy çoğunluğunu yakalayabileceği anda baskın bir seçime gitme ihtimali vardır. Sandıktan şaibeli bir biçimde Evet çıkmış olması tüm dünya nezdinde iktidara ciddi bir meşruiyet sorunu yaratmıştır. Bu gelecek seçimlerin güvenliği açısından bu çok ciddi bir sorundur. Özel televizyonlar için bile bir zorunluluk olan eşit propaganda ilkesi bir KHK ile kaldırılmıştır ve muhtemelen gelecek seçime bu şartlarda gidilecektir.
- Bir sonraki seçimlere hazırlanırken, iktidarın gündemi çalışılmalıdır. Türkiye siyaseti şu anda dine ve milliyetçiliğe referans vermenin ötesinde bir vizyonu kalmamış bir iktidar partisi tarafından yönetilmektedir. AKP dün seçmenine makul şeyler söyleyebiliyorken, şimdi muhalif durumda olanların söyleyebileceği çok etkili şeyler vardır.
- Seçimlere kalan yaklaşık iki senelik süre zarfında swot analizi yaparak kendimizin ve rakibin zayıf ve güçlü olduğu yönler belirlenmelidir. İktidarın kuvvetli olduğu özelliği din istismarcılığıdır ve milliyetçi söylemidir. Aslında bu söylem İslamcı siyaset diye suçlanmakta ancak aslı ve ontolojisi bakımından İslamcılıkla alakası yoktur. İktidarın amacı milliyetçi söylem üzerinden İslamın değerlerini de erozyona uğratarak meşruiyet açığını kapatmaya çalışmaktır. Din istismarının önüne geçilmelidir çünkü bu Orta Anadolu’nun, dindar Kürt seçmenin istismarına sebep olmaktadır. Şu anda AKP’ye en çok oy veren kesimlerden biri de muhafazakâr Kürtlerdir. Bu kesim AKP’ye oy vermezse Kürt illerinde çökecekleri kuvvetle muhtemeldir.

Ne Yapmamalı?

- İktidar laik tabanı harekete geçirecek tartışmalar yaratmakta, bu sayede mütebedeyin kesimi kendi yanına çekmektedir. Dolayısıyla suni gündemlerden, Türkiye sağının yıllarca kullandığı basit bir taktik olan din sömürüsü üzerinden yaratılan tartışmalara girilmemeli, esas gündemler konuşulmalıdır. Çünkü dinî sömürü üzerinden oluşturulan gündem tartışmaları esas meseleleri örtmektedir. CHP'nin referandumda ortaya koyduğu tavır ve Adalet Yürüyüşü iki başarısıdır. Her iki olayda da CHP din sömürüsü üzerinden oluşturulan suni tartışmaların tuzağına düşmemiştir.
- Şu an karşı taraf hayat tarzı istismarında yalnız kalmış durumdadır. Laiklik meselesine elbette sahip çıkılmalıdır ancak hayat tarzı üzerinden tartışmalara girilmemelidir. Laikler ve dindarlar söyleminin aşılması gereklidir. Çünkü bir insanın laik-dindar olabilmesi mümkündür, dindar bir insan laiklik karşıtı olmak zorunda değildir, laikliği savunan bir insan da din karşıtı değildir. Dolayısıyla bu iki kavram karşıt değildir. Sorun, dini istismar eden, açıkça sömüren, araç olarak kullananlardır. Önüne geçilmesi gereken sorun budur. Laiklik mutlaklaştırmaya karşı, Allah adına konuşmayı ve değişmez bilgiyi imal etmeye karşı bir sigortadır. Demokrasi de tahakküme karşı, yani insanları tahakküm etmeye karşı bir sigortadır ve bunların ikisi de uygun bir şekilde bu toplumun kültürü içerisine oturtulabilir. Devlet sadece dinden değil ideolojiden de arı olmalıdır. Devletin ortak akılla herhangi bir din veya ideolojinin herhangi bir yorumunu mutlaklaştırmadan yönetmesi lazımdır. Devlet bütün din, mezhep, ideoloji ve inançsız gruplara eşit mesafede olmalıdır. Tüm bunların İslami literatürle tezat oluşturan hiçbir yanı yoktur.
- Türkiye'deki muhafazakâr topluma ne Aydınlanma ne de Batı literatürü üzerinden herhangi bir kavramı anlatmak kolay değildir. Bu siyaseten akli de değildir. Bu tabana demokrasiye, laikliğe, çoğulculuğa ulaşan yol anlatılacaksa kendi kavramları ve değerleri üzerinden anlatılmalıdır. İslam-laiklik konularında siyasi iktidara koz verecek söylemlerden kaçınılmalıdır.
- Çalışmalar Erdoğan karşıtlığı üzerinden yapılmamalıdır. Çünkü Erdoğan, aşırı nefret edenleri olduğu kadar, aşırı sempaticanları da olan bir siyasi liderdir. Dolayısıyla bu lider üzerinden gitmekten ziyade Türkiye'nin temel sorunları, kurulacak siyasi ve hukuki düzen üzerinden bir profil çizilmelidir. Türkiye'nin kim tarafından değil nasıl bir hukuk ve siyaset düzeni içerisinde yönetilmesi gerektiğine, nasıl bir devlet arzulanıyımıza kafa yorulmalıdır.
- Programlar oluşturmak gibi ağır külfetlere girmek hem zaman kaybı hem de parçalayıcı olacaktır. Sadelik ve anlaşılabilirlik son derece önemlidir.
- Finansman tartışmaları yersizdir. Önce kendini ifade etmeden, güven sağlamadan bağış toplanılamaz. Diğer yandan günümüzde televizyon, gazete ya da bir haber ajansı kurmanın maliyeti son derece küçülmüştür. Kitleler nezdinde güven oluşturacak olan şey finansman değil, fikirlerin kitleleri et-

kileme gücüdür. Finansman arkadan gelecektir.

- Mağdur bir talepte bulunan, mevcuttan rahatsız olan, memnun olmayan-
dır. Bu sebeple de mağdurlar değişimden yanadır. Böyle bakıldığında Tür-
kiye’de devlet karşısında toplumun çoğunluğu mağdur durumdadır. Bu
sebeple OHAL ve KHK mağduriyetlerini zihinlerden silmemek, bu tarihi
hafızayı sürekli canlı tutmak lazımdır. Bu sebeple her ilde bu komisyonları
kurmak, bölgesel çalışmalar yapmak, mağdurları konuşturmak, ailelerine
gitmek gereklidir. Mağdurların önemli bir kısmını oluşturan AKP kitlesine
de hitap edecek bir dil, söylem oluşturmalıdır. Uğranılan haksızlıklar unu-
tulursa yarın bu kitle tekrar AKP’ye oy verebilir.
- Eğitim sistemindeki kalite düşüklüğü İmam Hatiplerin sayısının artmasın-
dan çok daha önemlidir. Müftülerin nikah kıyıp kıymaması değil, aile içi şid-
det toplumda daha büyük sorun teşkil etmektedir. Atanan bir büyükelçinin
kılık kıyafeti değil, AKP’nin bugün hem Avrupa’yla hem dünyayla çatışan dış
politik yaklaşımının tartışılması gerekir. İktidarın yarattığı gündemler tartışıldı-
ğında esas gündem kaçırılmakta, tartışmalarla ayrışılmaktadır. Bunun
yerine birliktelikler meydana getirilirse kişi ve ideolojilerin karşıtlığından
kurtulunur.
- Birçok grup elbette kendi içinde çalışacaktır. Tüm kesimleri bir araya getir-
meye çalışmakta inat edilmemelidir. Birleşmek değil, birlikte hareket etmek
esastır. Her grubun kendine özgü odakları, eylemlilikleri devam eder ama
tek bir ortak nokta tarif edip onun etrafında bir araya gelinebilir. Şu anda bu
bir stratejik ortaklık olabilir, hatta ismi demokrasi ortakları olabilir. Önce
birlikte muhalefet yapabilmelidir. Bu yüzden farklılıkları koruyarak, sosyal
demokratlar, sosyalistler, liberaller, ateistler, Müslümanlar ve laik milliyet-
çiler bir araya gelmelidir.
- Bu fikriyat Anadolu’ya doğru açılarak eyleme dökülmezse tekrara düşme
tehlikesi vardır.

Ne Yapılmalı?

- Ülkenin mevcut durumundan çıkış için ortak yaşam kurallarına yaslanan,
eşitlik, adalet ve özgürlüğü önceleyen, herkesin kendi kimliğiyle bir arada
yaşayabileceği yeni bir “bir arada yaşam ütopyası” üretilmesi gerekmektedir.
Sadece sosyo-kültürel meseleler üzerine değil sosyo-ekonomik mesele-
ler üzerine de kafa yoran bir program, dil veya öneri dizisi üretilmelidir.
Bunu yaparken yerellik-evrensellik dengesini doğru kurmak, aktörler üze-
rinden değil ortak hayalin üzerinden konuşmaya başlamak gerekir. Yerel
çalıştay ve kurultaylarla mümkün olduğunca bu ütopyayı örgütlemeye çalış-
mak gerekir. Toplumun her coğrafyasındaki ihtiyaç ve taleplerin dahil ola-
bildiği bir sürecin içinden bunu organize etmeye çalışmak ve kadrolarının
da bu sürecin içinden çıkmasını sağlamaya çalışmak lazımdır.

- Türkiye’de İslami ve seküler diyebileceğimiz iki literatür vardır. Bu iki literatürün din milliyetçiliğini veya ırk milliyetçiliğini öne çıkaran kesimleri vardır. Bu iki literatürün bir arada yaşamak iradesini gösteren damarlarına ulaşılmalıdır. Bu iki dile de derinlemesine hâkim olunmalıdır. Türkiye siyaseti sağ-sol, Türk-Kürt, dindar-laik, Sunni-Alevi gibi çatışma alanlarından çekilip; iyi-kötü, doğru-yanlış ikilemelerine oturtulmalıdır. Bir arada yaşayabilme, adalet, hukuk devleti, çoğulcu demokrasi gibi ilkeler üzerinden de gidilebilir.
- Toplumunu bir şeylere ikna etmek için İslami literatürün öneminin farkında olunmalıdır. Ülkeyi idare etme şansının kazanıldığı durumda hangi politikalarla, hangi insan kaynağıyla ne yapılabileceği çalışılmalıdır. Harekete geçmeden önce ana fikirler, mesaj ve hedefler biraz daha billurlaşmalıdır. Örneğin buna ütopya yerine herkesin daha kolay anlayacağı isimler de verilebilir. Bir isimlendirme olacaksa hareketin içeriğini yansıtacak şekilde özgürlük ve adalet olabilir. Herkese adalet, herkese eşitlik söylemiyle toplumsal bir oyaşma oluşturarak mücadele edilmelidir.
- Küçük bir yazım heyeti ile hedefi belirleyen olgunlaşmış fikirleri, bir asgari müşterek metinde birleştirmek faydalı olacaktır. Bununla bölge toplantılarına ilerlemek son derece önemli ve acildir.

Nasıl Yapılmalı?

- Yaşanan adaletsizlik ve ilkesizliklere karşı meşru, yasal sistem içerisinde ne yapılabileceği tartışılmalıdır. Kimliklerin içine hapsolmeden, korkulara, kutuplaşmaya yaslanmayan, umuda yaslanan bir yerden yeni bir çıkış üretilmelidir.
- İktidarın isimlendirme, sınıflandırma ve ayrıştırmalarına itiraz edilmelidir. İktidar bir kişiye terörist diyorsa, terörist tanımını yapması istenmelidir. Örneğin Selahattin Demirtaş’a terörist denildiğinde cevap verilmesi gerekir. Bu yakıştırmalara korkmadan sivil toplum kuruluşlarıyla, siyasi partilerle, akıllarla tepki göstermek gerekir. Çünkü sessiz kalındıkça karşı taraf baskısını daha da artıracaktır.
- Kürt meselesiyle ilgili sessiz kalmak yada geçiştirmeye çalışmak sorunun çözümünü değil daha da karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Bu konuda Türklerin ve Kürtlerin endişeleri ve beklentilerini karşılayan bir siyasi program ve siyaset dili geliştirilmelidir
- Öncelikle adil bir seçim ortamı tahsis edilmelidir. HDP halihazırda kuşatılmış halde olduğundan bu noktada iş başta CHP olmak üzere diğer muhalefet partilerine düşmektedir. OHAL kaldırılmadan, YSK, yargı düzeltilmeden ve TRT başta olmak üzere tarafsız bir yayıncılık güvencesi sağlanmadan girilecek her seçimin kaybedilme riski yüksektir. Adalet Yürüyüşü ile çok önemli ve değerli bir adım atan CHP’nin önceliği adil seçim güvencelerini

kararlılıkla ve sürekli talep etmek ve kamuoyuna bunun önemini anlatmak olmalıdır. Çünkü adil seçim güvencesi olmadan kamuoyu iktidarın seçimle gideceğine ikna olamaz. Adalet Kurultayları, Vicdan ve Adalet nöbetleri önemlidir. Burada CHP'nin alacağı tavır, Türkiye'nin yakın geleceğini de belirleyecektir.

- Türkiye'de daha çok İstanbul merkezli ama ulusal ölçüğe yayılmaya çalışan STK'lar ve girişimler vardır. Bu STK'ların bir temas heyeti oluşturması lazımdır. Örneğin Trabzon'da bütün "hayır" bileşenleri bir platform oluşturmuşlardır. Bu yapılar kendi şehirlerinin STK haritasını, en etkiliden en etkisize kadar haritalandırabilir, kanaat önderlerini vurgular, sorun alanlarını belirleyebilirler. Türkiye bu şekilde dokuz veya on işlevsel bölgeye ayrılarak haritalandırılabilir. Bu haritalarda toplantı yapılmak istenen illerde davet edilebilecek kişiler, kesimler belirtilir, tüm bölgelere ve ilçelere kadar gidilebilir. Ancak bunun için hızlı davranılmalıdır. Belirlenen bölgelerde arayış adı altında, anketler, derinlemesine mülakatlar yapılabilir veya insanlardan yazılı olarak taleplerde bulunmaları istenebilir veya forum biçiminde etkinlikler olabilir. Buradan derlenenler bir tür program ofisi tarafından yazılı hale getirmelidir. Program ofisinin taleplerinden çıkanlarla nerede ortaklaşabileceği belirlenebilir. Siyasi partiler isimleriyle değil ileri gelenleriyle buralara katkı verebilir. Bu yapıyı bir araya getiren ortak payda parlamenter demokrasi veya kuvvetler ayrılığına dayalı demokratik yönetim hedefi olabilir. Belki bu oluşuma 2023, yüzüncü yıl, demokratik gelecek gibi anlaşılır ve içinde bir şiirsellik barındıran kapsayıcı bir isim konulabilir.

Heterojen yapının insanlarca anlaşılabilmesi için Mardin'e, Diyarbakır'a gidilip bu oluşumda Saadet Parti'li, MHP nin muhalefetinden ve HDP'li birilerinin olduğunu göstermek lazımdır. Sosyalistler, ateistler, mütedeyyin insanlar, Kürtler, Türkler, Aleviler, Sunniler, herkesi eşit olarak kapsayan bir toplum projesi ortaya konmalı ve kâğıda dökülmelidir. Belki o zaman benzer çalışmaları bir araya getiren daha büyük bir toplantı yapılabilir. Sadece sözlü çalışma değil hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığını örneğin beş sayfada anlatan bilgilendirme yazıları hazırlanabilir, hatta konuyla ilgili videolar çekilebilir. Yürütülecek çalışmanın sadece salon toplantılarıyla kitleselleşmesi mümkün değildir. Dolayısıyla harekete geçmek için bir temas heyeti ve bir yazım heyeti oluşturmayla başlamak gerekir. Çoğulcu Türkiye'nin yeni kamusal iletişim imkânı bizzat seçmenin ayaklarına taşınmalıdır.

Kimle Yapılmalı?

- Bu oluşum bir siyasi parti değildir ve herhangi bir siyasi parti ile doğrudan ilişkilendirilmeyecektir. Bu oluşum Türkiye'de itirazı olan, kendini mağdur hisseden herkesin destek vereceği bir platform olmalıdır. Bu işe destek verecek olan sivil toplum kesimleri ile bir çerçeve çizilip, sonra Anadolu'daki

farklı kesimlere danışılmalıdır. Sivil toplum kesimlerinden kastedilen; demokrasi için referandum sürecinde farklı gerekçelerle hayır diyen kesimler olmalıdır.

- Tüm bu sürece sivil toplumun öncülük etmesi ve çalışmaların herhangi bir parti tarafından yönlendirilmemesi ancak onlarla görüşüp müzakere yapmaktan da çekinmemek gerekliliği üzerinde önceki toplantılarda hemfikir olunmuştur. Sonraki aşamada siyasi partilerin de elini taşın altına koyabilecekleri bir yapının ortaya çıkmasını sağlamak lazımdır. Bu işin lojistiğini ancak siyasi partiler yapabilir. Önünde sonunda adayları da siyasi partiler gösterecektir. Kritik soru şudur: İkinci tura kalabilmek adına her siyasi parti kendi adayını mı göstermelidir yoksa fikirler ve değerler etrafında adaylarda bir ortaklaşmaya mı gidilmelidir?

Finansman ve Alternatif Yöntemler

- Bugün dünyadaki bütün seçim kampanyalarının yüzde doksanı finansmanla başlamaktadır. Dijital platformlarda bile kampanya yapmak ciddi bütçe gerektirebileceğinden, on yedi ay sonra birinci veya ikinci turda adayın elinde bir bütçesi olması için bu finansmanın şimdiden düşünülmesi gerekir. Ancak Türkiye’de geçtiğimiz cumhurbaşkanı seçiminde bağış toplamak için T.C. kimlik numarasının verilmesi gibi yeni kurallar finansman konusunu zora sokmaktadır. OHAL döneminde insanların buna korkmadan ne kadar yanaşacakları meçhuldür.
- Kampanyalarda sivil toplumun partilerin önüne geçmesi gerekir ama bu kesimler bütçe bulmakta çok zorlanırlar. Zaten inisiyatiflerin para toplaması için yasal çerçeve de yoktur. STK’lar kuruluş amaçlarına karşı gelmemek adına hiçbir zaman ideolojik ya da siyasi bir duruş sergilemek istememektedirler. Bu sebeple kampanya döneminde desteklerini çekmek durumunda kalabilirler.
- Aynı kavramların farklı seçmenlere farklı kelimelerle anlatılması gerektiğinden, doğru seçmene doğru yayılımı yapabilmek için seçmen profili ile ilgili bilgi edinmek, bu bilgiye sahip olabilmek için de şimdiden seçmen bilgileri toplamak gerekir. Kampanya dönemine gelindiğinde, beyaz yakalıya verilen mesajla, tarımda çalışana, esnafa ya da üç çocuk annesi dul bir kadına verilen mesajın aynı olmaması için şimdiden seçmenlerin sosyal medyada, dijital platformlarda bıraktıkları izlerin yavaş yavaş toparlanması gerekir. Bunun için çeşitli web siteleri kurulabilir, sosyal medyada çeşitli anketler, insanların profillerine erişebilme imkânı tanıyan oyunlar hazırlanabilir. Bu bilgiyi toplamadıkça son derece yerinde ve başarılı bir mesaj bulunsa da o mesaj doğru kişiye ulaşmazsa anlamı da kalmaz.
- Seçmene hangi anahtar kelimeler ve görsellerle gidileceği, kampanyaya başlamadan potansiyel oyun kaç olduğu, kaç oy daha alınmaya ihtiyaç duyul-

duğu, hedef kitlenin kimler olduğu ve oy verme motivasyonunun ne olduğu tespit edilmelidir.

Lider, Aday ve Kadro

- Referandum sonrasında yeni anayasa başkan adayına çok büyük güç ve yetki verdiğinden ortaya çıkacak adayın Erdoğan'la dışı dış mücadele edebilmesi gereklidir. Barış dili korunmalı, kutuplaştırıcı ve ayrıştırıcı dilden uzak duran bir siyaset dili benimsenmelidir.
- Adayın kim olacağı meselesi bugünün değil, sürecin meselesidir. Yine de lider önemlidir çünkü nasıl bir ütopya yakalanırsa yakalansın bunu seçmene anlatacak vücut bulmuş birisine ihtiyaç duyulacaktır. Çünkü seçmen muhatap görmek ister. Dolayısıyla sürecin sonunda seçmenin Erdoğan yerine coşkuyla oy vereceği bir aday belirlenemezse yapılan bütün bu çalışmalar eksik kalacaktır.
- Hayır referandumla birlikte bitmiştir. Şimdi kitlelerin karşısına adalet, özgürlük, vicdan, merhamet gibi toplumun değerleri ile örtüşen sözcüklerle çıkılması gerekir. Hazırlanacak propaganda stratejisinde Erdoğan'ı AKP'den ayırarak hareket etmek son derece yararlı olacaktır. Çarpışılacak hareket, Erdoğan hareketidir.
- Seçimlerin aynı gün olması ihtimali büyük bir handikaptır ve buna karşı çalışılmalıdır.
- İkinci tura biri sağdan, diğeri sosyal demokrasiden popülist iki liderin kalmasını sağlamak gerekir. Erdoğan aşırı sağa, milliyetçiliğe ve radikal İslam'a kaymışken, merkez sağ ve merkez solu doldurmak adına bu iki aday cesaretlendirilmelidir. Tek bir program tartışması yapmadan sağ ve soldan çıkacak bu iki popülist adaya ayrı programlar da yapılabilir. İkinci turda bu iki adayın da Kürt meselesine yaklaşımını net bir şekilde ortaya koyması, Kürtlere hitap edecek ve eşitlik vadedebilecek cesaretle olması gerekir. Macronvari bir siyaset ile her iki adayın da refah ve huzur vadetmesi şarttır.
- CHP'si Kürt seçmeni etkileyecek, ona dokunacak bir dili kullanma cesaretini yeterince gösterememiştir. Erdoğan her şeye rağmen analar ağlamasını diyebilmiş, Çözüm Sürecini başlatmış, toplumun büyük kısmına "Çözüm Süreci iyi bir şeymiş" dedirtebilmiştir. Önümüzdeki süreçte bunu dedirtebilecek aday, ikinci turda Kürtlerden oy alabilecek ve bu seçimin sonucunu belirleyecektir.
- Adayın handikapı, AKP'yi azınlığa düşürürse üç partili koalisyonu kurma zorluğu olacaktır. Bu muhtemel koalisyona karşı AKP'nin olası kara propagandasını etkisiz kılmak; ön yargıları kırmaktan, bu da çatışmasızlıktan geçer. PKK ile çatışmasızlık dönemine girilirse ön yargılar kırılabilir.
- Oy verme davranışlarını şekillendiren üç duygu vardır; bunlar mantık, duy-

gu/sevgi ve dini inançtır. Erdoğan'a oy veren insanların gerekçeleri çoğu zaman duygu/sevgi ve dini inançtır. Bunun karşısına gelecek başkan adayının bununla yarışacak düzeyde olması gerekir. Türkiye'deki her topluma, müslim-gayrimüslim, inançlı-inançsız, her ortama girebilecek, dini ve milli duygulara cevap verebilecek, halkta "bu bendendir" diyebilecekleri düzeyde sempati uyandırabilecek kapasitede ve kabiliyette bir insan olması lazımdır.

- İktidar referandumdan %65-67 beklerken %51'e ancak erişilmiştir. Yani beş muhafazakardan bir tanesi hayır demiştir. Diğer yandan Evet diyen seçmenin anlam dünyası, tarih anlayışı ve sosyolojisine hitap etmeyen aday muhafazakâr ve sağcı oyları yerinden oynatamaz. Adayın İslami kesimden, halkın çoğunluğu içinden çıkmış, evrenseli yakalayabilmiş, demokrasinin, laikliğin tartışmasını yapabilen, bunları özümsemiş, bir anlamda hayat tarzı haline getirmiş bir insan olması gerekir. Adayın ekibi de bu doğrultuda kurulmalıdır. Aday sadece kendine oy verenlerin değil herkesin başkanı olacağını açıkça beyan edebilmelidir. Ve en önemlisi, bu başkan ve bu meclis, kurucu başkan ve kurucu meclis gibi çalışıp bu ülkeye objektif, demokratik bir sistemi hediye edip belki de siyasetten çekileceğini ilan etmeli, hayatını buna vakfetmelidir. Kesinlikle Erdoğan'ı hedef almadan, İslam tarihinden veya bu toplumun tarihinden örneklerle istikrarı bir kişiye bağlamanın hatasını, istikrarın aslında toplumun elinde olduğunu, bireylerin el ele vermesiyle ayakta kalabileceğini anlatmalıdır.
- Aday demokrasiyi benimsemiş, dürüst, samimi bir insan olmalıdır. Onun ötesinde ne derecede dindar olduğu ya da ne derecede pratiğini uyguladığı talî meselelerdir. İslami literatür içerisinde de bu konuyla karşıt iki görüş vardır. Biri kendisinden olmasını, alim de olsa zalim de olsa ona itaati koşul koyan bir görüştür. Diğeri ise yöneticinin kimliğini değil, adil olmasını önemseyen görüştür. Bu ikinci görüş vurgulanmalıdır.
- Mesele sadece Erdoğan'ın seçilmemesi değil, ertesi sabahtan itibaren yeni hayatın nasıl kurulacağına önderlik edecek fikriyatın ve o fikriyatı taşıyacak kadroların, hareketin ne olacağı meselesidir. Onun için temkinlilik bir kenara bırakılarak hızlı hareket edilmelidir. Mevcut çeşitli oluşum ve girişimlerin tartışabilmesi bütün fikriyatı ve dili geliştirir, o fikriyatın ve dilin sahibi de kadroları çıkarır. Ama baştan hiyerarşik bir yapı içinde bunu tayin etmek yanlıştır. O yüzden var olan kimlikler, aktörler, partilerden bakmayarak, bu tartışma süreci ne kadar yerele yayılabilirse ne kadar çok bu tür temaslar, toplantılar çoğaltılabilirse, o yeni ortak söylem ve o söylemin sahibi kadrolar da sürecin içinden çıkar.
- Başkanlık bir hükümet sistemidir. Ama AKP'nin yaptığı hükümet sistemini aşan bir rejim değişikliği, demokrasi dışına çıkmadır. Adayın bunu düzeltileceği iddiasına sahip olması lazımdır. Bu iddiaya sahip çıkacak birisi olması için de sadece başlangıç noktası olacak bir metin yazılması gereklidir. O metinle ilgili tartışma sürecine insanları katmak ve metnin benimsenmesi açısından çok önemlidir. Böyle bakıldığında konuşulan mesele sadece bir

seçim ve aday belirleme süreci değil, Türkiye toplumunda bir zihinsel dönüşüm sürecidir. Türkiye toplumunun demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü benimsemesi, inanması, sahiplenmesi meselesidir. Onun için de illerde yapılacak toplantıların formatının sadece panel olmaması, hakiki tartışma toplantıları olması lazımdır.

Seçim Stratejileri

- Macron'un kazanmasından Sanders veya Jeremy Corbyn'e kadar son dönemin hareketleri çok somut projeler üzerinden değil, temel değerler üzerinden giden hareketlerdir. Bunun için bir iktidar programı değilse de bir Türkiye vizyonu geliştirilmelidir. Bir bütün olarak hükümet sistemi ve siyasi rejim üzerinden gitmek doğru olmayacaktır. Bu sebeple insanların ekonomik sorunlarına da değinilmelidir.
- Cumhurbaşkanı adayını son seçimlerde tek başına veya bir araya gelerek toplam yüzde beş oy almış siyasi partiler ya da yüz bin seçmen bir dilekçe vererek gösterebilmektedir. Bu durumda şu sorulara cevap verilebilmelidir: Yüz bin imza toplayıp bir aday mı çıkarılmalıdır? Yoksa gösterilecek adayların nasıl olması gerektiği konusunda bir baskı gücü mü yaratılmalıdır? Yani aday mı seçmeli yoksa aday profili mi belirlenmelidir?
- Seçim iki turlu olmalıdır çünkü tek turda kaybetme oranı yüksektir. Seçimin iki turlu olmasını sağlamak için de her kesimin ilk turda bir aday çıkarması desteklenmelidir. Bunu yaparken öyle adaylar belirlenmelidir ki, hayır cephesinin pek çok adayı arasında ikinci tura kim kalırsa kalsın, yine bir araya gelinip o aday desteklenebilmelidir.
- Sandık güvenliği konusunda tüm süreçte ne tür güvenlik riskleri olduğu tespit edilmelidir. Bu risklerin ne tür mekanizmalarla bertaraf edilebileceğine yönelik STK'larla bir aksiyon planı hazırlanmalıdır. Örneğin elindeki seçmen listelerine göre CHP rastgele on bin, yirmi bin kişi alarak bir analiz yapıp çeşitli anomaliler bulmaya çalışabilir. Eğer CHP yapmazsa TÜSES bir çalışma grubu hazırlayıp CHP ile çalışabilir. Farazi bir aday varmış gibi neler yapılabileceği, nasıl bir kampanya yürütülebileceği, ne tür iletişim metodları, nasıl bir finansman gerektiğine bir ekip çalışabilir.
- İkinci tura kalacak adayın nasıl desteklenebileceği şimdiden düşünülmelidir. O aday için bir program geliştirilmesi lazımdır. Saadet Partisi ve Meral Akşener'i destekleyen kesim kritiktir. Kimin yüzde kaç oyu olduğuna bakılmadan, prensipler etrafında beraber yürünmelidir.
- Eğer herkes kendi adayını gösterirse ikinci turda en çok oy alan iki aday yarışacağı için hayır cephesinin adayı CHP'nin adayı olacaktır. Herkes kendi oyunu maksimize etme kaygısıyla birinci turda aday gösterirse ikinci turda her kesime hitap edecek bir aday çıkamaz. Dolayısıyla ikinci tura kalacak adayın sonuç alabilmesi için hem HDP'nin hem MHP'nin , Saadet'in ,AKP

seçmenin bir kısmının oylarını alması gerekecektir. Onun için aday ismi ya da profilinden çok taşıyıcı fikriyatı netleştirmek gereklidir. Taşıyıcı fikri olgunlaştırırken de o fikir çerçevesi içinde kendisini gören herkesle beraber aday konuşmak gerekir.

- Cumhurbaşkanı adayı olacak kişinin, kendisini destekleyen kesimin ayrışabileceği alanlara mümkün mertebe girmemesi lazımdır. Mutabık olunan noktaları ön plana çıkaran bir yaklaşım daha kolay yol yürümeyi sağlar.
- Kürtlerin hayır cephesine dahil edilebilmesi, Erdoğan'a oy vermiş olanlarla gönül köprüsü kurulabilmesi çok önemlidir.
- Adayın Kürt meselesinde çok sağlam sözlerinin olması lazımdır. Bu da eşit vatandaşlık gibi ne olduğu çok belli olmayan sözlerden öte anadil yerinden, yönetim, özeklik vb gibi konular hakkında daha net duruş gösterilmesini gerektirir.
- Erdoğan'ın referandumda Kürtlerin bir kesiminden oy alabilmiş olmasının sebebi kırsalda güvenlik güçleri aracılığıyla yapılan tehdit ve baskıdır. Baskı gören yerlerde ve yakılan yıkılan şehirlerde birkaç yüz bin oy kaybı varsa da referandum sonucunun Kürtlere fatura edilmesi yanlıştır. Türkiye'nin her kesiminde oy kaybı vardır. Bu sebeple Hayır demeye cesaret edemeyen Kürtlere destek olunmalıdır.
- Dezavantajlı gruplar, gayrimüslim azınlıklar inanılmaz bir korku içindedir, çünkü bu gibi iklimlerde genelde azınlıklar savunmasız kalmaktadır. Aday kazanmak ve değiştirmek iddiasında olmalı, Kürtlere ve azınlıklara cesaret vermelidir. Bunu yapabilen başkan olabilecektir.
- Teşkilat-ı Mahsusa'dan, Hamidiye Alayları'na kadar tarikat, aşiret mantığında olan Kürtler, yani Kürtlerin üçte birini oluşturan grup, sağ partilere oy vermektedir ve her zaman devletin güçlü olan parçasına oy vermişlerdir. Geriye kalan üçte iki şu an umuda, eşitliğe ve kendi kimliğine saygı duyacak bir adayı beklemektedir. Bu kesim ikinci turda bunu arayacaktır.
- İkinci turda Erdoğan'a karşı olan yüksek tepki sebebiyle Kürtlerin diğer adaya kuvvetle muhtemel oy vereceği düşünülmektedir. Ancak siyasi hareketler tabanlarını ürkütmemek adına Kürt meselesi konusunda herhangi somut bir şey vadetmemektedirler. Bu yanlış bir tutumdur. İkinci tura kalacak adayın bunun ötesinde cesaret göstermesi, en azından vaatlerini net bir şekilde açıklaması gerekmektedir.
- Kürtlerin ve muhafazakarların oylarını almaksızın bu ülkede seçim kazanılması olası değildir. Aynı kişide Kürtlerin ve muhafazakarların oyunun birleştiği bir formüle ihtiyaç vardır.

Arayış Toplantıları

Nasıl Bir Türkiye İstiyoruz?

TÜSES sosyal demokrat, sosyalist, liberal, milliyetçi ve mütedeyyin kesimden kanaat önderlerinin katıldığı **“Arayış Toplantıları”** ile **‘nasıl bir Türkiye istiyoruz’** sorusu etrafında bir tartışma ortamı oluşturdu. Bu tartışmanın hasılasının derlendiği elinizdeki kitapçık; Türkiye siyasetinin tıkanmışlığını aşmak ve Türkiye'nin normalleşmesi için ne yapmamız ve nasıl yapmamız gerektiği sorularına cevap arayışının ürünü.